Kaina 10 K

KARYS

Nr. 19 Vilnius, 1942 m. vasario 26 d.

SAVISAUGOS DALIŲ SAVAITRAŠTIS

Leidžia Savisaugos Dalių inspekcija. Redakcijos ir administracijos adresas: Vilnius, Jėzuitų g. 3. Telef. per Vilniaus karinę — 63. Darbo val.: 08-13; 14-17 (dienomis prieš sventadienius 08-13).

Vyr. redaktorius kpt. Simas Urbonas

GERIAUSIAS DRAUGAS

Niekur, tur būt, negali pasireikšti tiek nuoširdaus draugiškumo, kaip karinėje tarnyboje. Čia, pradėdant vadu ir baigiant naujoku, visi tarnauja vienam tikslui — KRAŠTO SAUGUMUI PATIKRINTI. Toksai draugiškumas pasireiškia taikos metu, o dar labiau — per karą, kada tūkstančiams arba ir milijonams žmonių tenka žiūrėti mirčiai į akis. Todėl karo metu, pergyvennant daug kartais neįtikėtinų dalykų, ir susidaro sąlygos tikrajam draugiškumui. Be abejo, kariai puikiai žino ir aukštai brangina draugiškumą. Žinoma, esti draugiškumo ir ne karių bentruomenėje, bet retiau. Draugiškumo reikalą žmonija suprato nuo senų senovės, ir jau romėnų filosofas Ciceronas yra atkreipęs dėmesį į šį dalyką ir parašęs nemažą veikalą, pavadintą „Apie draugiškumą".

Kalbant apie žmonių, o pirmiausia apie nešiojančių karo uniformą, draugiškumą, visdėlto, tenka pastebėti ir draugę apgailestauti, kad pasitaiko ir nedraugiškumo.

Kyla tad klausimas — kas iš tikrųjų yra geriausias ir įtikimiausias žmogaus draugas? Ogi vienas daiktas — knyga. Ne visi žino ir įvertina, koks brangus yra dalykas. — knyga. Senovėje žmonės visiškai neturėjo knygų, ir jei kas norėjo paskaityti, turėjo arba pats persirašyti, arba samdytis, kad perrašytų. Mūsų laikais yra visai kitaip.

Knyga tik stato vieną sąlygą. — REIKIA JA MYLĖTI, BRANGINTI IR IŠ JOS MOKYTIS.

O ypač iš tų knygų, kurios parašytos gimtąja mūsų kalba, ta kalba, kuria kalbėje mūsų tėvų tėvai, kurios pirmosius žodžius išgirdome iš savo motinos lūpų.

Atsimename, kaip bolševiku laikais negeležinstgnai buvo naikinamos lietuviškos knygos kurios sunkvežimiais buvo gabenamos į popieriaus fabrikus ir ten naikinamos. Bolševikai su žydais žinojo ką darė. Jie gerai nujautė, kad sunaikinus lietuviškas knygas, mūsų kultūrai bus sudėtas mirtinas smūgis kad taip padarę atims iš mūsų geriausius ir ištikimiausius draugus. Jei bolševikai ir žydai dar ilgiau Lietuvoje būtų viešpatavę, mūsų tėvynėje būtų išretinę ne tik gyventojus bet ir lietuviška knyga būtų pasidariusi didelė retenybė.

Taigi ir todėl turime branginti lietuvišką knygą, kurioje ne kartą sunkiomis valandomis randame paguodą, nusiraminimą ir daug kuo pasinaudojame.

Knyga kiekvieno luomo, kiekvieno užsiėmimo žmogui yra geriausias draugas. Ne kitaip yra ir su kariais, kuriems knyga taip pat turi būti brangi. Savo metu Italijos vadas Musolini metė šūkį — „Kardas ir knyga", kitaip sakant—ginklai ir knygos. Kas arčiau susidūrė su vokiečių kariais, tas pastebėjo, kad jie neautraukiamai yra susirišę su spausdintu žodžiu. Jūs, tur būt, būsite matę, kaip gausiai vokiečių kariai perkasi laikraščius, kiek daug jų užsina | knygynus | sigyti knygų. O juk yra karas, ir dažnai gali pagalvoti, kam visa tai reikalinga. Klaidingas galvojimas. Laikraštis ir knyga yra kiekvieno susipratusio žmogaus būtiniausi dalykai, be kurių mūsų laikai negalima apsieti.

Taigi būtų gera, kad ir mieleji mūsų kariai dar labiau branginti spausdintą žodį, kad skaitydami nors ir sunkiau šiuo metu gaunamas knygas ir laikraščius, iš jų mokytųsi naudingų dalykų ir labiau pažintų pasaulį. Juo labiau reikia mylėti ir branginti savą lietuvišką knygą, neišsemiamą dvasinių ir tautinių gėrybių aruodą, kuris drauge yra geriausias mūsų draugas.

R. M.

SOVIETŲ NUOSTOLIAI DIDĖJA

(PRANEŠIMŲ IŠ VYRIAUSIOSIOS FIURERIO BŪSTINĖS SAVAITINĖ SANTRAUKA)

56. 806 BOLŠEVIKAI PAIMTA ĮNELAISVĘ

Rytų fronte tebevykstant kovoms, pereita nuo atmušamųjų mūšių į puolamuosius veikmus.

Viduriniame Rytų fronto ruože tankų dalinio generolo Model armija per 4 savaites trukusias aikštelias kautynes sunkiausiose oro sąlygose apsupo ir sunaikino vienos priešo armijos masę, o taip pat sumušė stiprias kitos armijos dalis. Priešas neteko apie 5.000 belaisvių, 27.000 žuvusių karių, 187 tankų, 615 patrankų, 1.150 granatsvaidžių, ir kulkosvaidžių, o taip pat gausios kitos karo medžiagos. Tuo pat metu šioji armija atmušė sunkiausius priešo puolimus, kurie be paliovos buvo vykdomi palengvinti apsuptiems daliniams, ir čia padarydama priešui didelių nuostolių.

Likusiuose Rytų fronto ruožuose sausumos kariuomenės daliniai, stiprių karo aviacijos junginių remiami, padarė bolševikams ją neskėmingų puolimų metu didelių nuostolių.

Tolimoje šiaurėje smingamieji lėktuvai sunkaus kalibro bombomis apmėtė Murmano geležinkelio ruožus.

Per naktinius vokiečių kovos lėktuvų, Sevastopolio tvirtovės, puolimus kilo daug gaisrų. Karinė aviacija smarkiai puolė sovietų geležinkelių įrengimus, transporto traukinius, aerodromus ir kariuomenės užimtas vietoves.

Į pietus nuo Ilmenio ežero sunaikinta kelioliika transporto traukinių. Sunkiai pataikyta į 26 bolševikų traukinius.

Nuo 1942 m. sausio 1 d. iki vasario 20 d. Rytų fronte paimta belaisvėmis 56.806 kariai. Kruviniejį priešo nuostolinį yra daug karių didesni už šiuos belaisvių skaičius. Tuo pat metu pagrobta arba sunaikinta 980 tankų, 1.789 patrankos ir daugiau kaip 8.000 įvairių vežimų. Kiti gausūs tankai, patrankos, traukiniai ir t. t. buvo sudaužyti per oro puolimus priešo užnugaryje.

Bolševikų karo aviacija per šį laikotarpį neteko 699 lėktuvų per oro kautynes, 159 numušė priešlėktuvinė artilerija ir 331 buvo sunaikintas žemėje. Taigi, priešas neteko 1.189 lėktuvų, kai tuo tarpu vokiečių karo aviacijos nuostoliai tesudaro vos 127 lėktuvus.

Nuo vasario 20 iki 23 dienos sovietai neteko 83 šarvuočių.

SIAURĖS AFRIKOJE ŽVALGYMOSI VEIKLA

Siaurės Afrikoje didesnių karo veiksmų nebuvo, abiejose pusėse žvalgymosi veikla. Smingamieji lėktuvai apmėtė bombomis laivus ir perkrovimo įrengimus Toboruko uoste. Lėktuvai naikintuvai puolė motorizuotas britų kolonas Ain el Gazala erdvėje.

Italų naikintuvai labai sėkmingai puolė vieną priešo aerodromą rytinėje Cirenaikos dalyje, čia sunaikindami 15 britų lėktuvų.

Rytinėje Viduržemio jūros dalyje vokiečių kovos lėktuvai pakartotinais drąsiais puolimais, nežiūrint stiprios naikintuvų ir priešlėktuvinės artilerijos gynybos, sunaikino vieną laivų-naikintojų saugomą britų laivų vilkstinę jūrų srityje į šiaurę nuo Sidi Barani. Jie nuskandino 2 prekinius laivus bendros 16.000 BRT talpos, o trečią vilkstinės laivą bombomis sužalojo taip smarkiai, kad jis apvirto ant šono.

Į rytus nuo Sollumo vienas vokiečių povandeninis laivas patalkė dviem torpedom į vieną laivą ir vieną naikintoją. Prie Ras Azzazo torpeduotas 4.000 brt. laivas apvirto.

Maltos saloje vokiečių kovos lėktuvų junginiai sėkmingai bombardavo aerodromus, o taip pat laivų statyklas bei laivus La Valettos uoste.

NUMUSTA 99 BRITŲ LĖKTUVAI

Karo laivyno apsaugos laivai nuskandino tiles Norvegijos krantais vieną priešo povandeninį laivą.

Anglijos rytų krante kovos lėktuvai pataikė sunkiomis bombomis į vieno fabriko įrengimus.

Britų lėktuvai kelis kartus buvo įskridę į šiaurės ir vakarų Vokietijos sritis.

Nuo vasario 11 iki 20 dienos britų karo aviacija neteko 99 lėktuvų, iš kurių 38 buvo numušti virš Viduržemio jūros ir Šiaurės Afrikoje. Per tą pati laiką kovoje su Didžiąja Britanija žuvo 28 mūsų lėktuvai.

JAU NUSKANDINTA 88 AMERIKOS LAIVAI

Vokiečių povandeniniai laivai, nuskandino iš laivų vilkstinių Atlante bei ties Amerikos krantais dar 25 laivus bendros 165.000 BRT talpos. Tuo būdu ligšiolinis vokiečių povandeninių laivų laimėjimas ties Amerikos krantais pakilo iki 88 laivų bendros 595.900 BRT talpos.

Toliau vykstant operacijoms Karibų jūroje, vienas vokiečių povandeninis laivas įsiveržė į Paria įlanką, į vakarus nuo Trinidad, ir paskandino du laivus, iš jų vieną tanklaivį.

JAU IR AUSTRALIJA PAJUTO KARĄ

Praėjusią savaitę pirmą kartą tiesioginėi buvo karo paliestas ir penktasis žemynas — Australija. Japonų lėktuvai du kartus smarkiai bombardavo Port Darwiną. Australijos ministeris pirmininkas Curtinas pareiškė, kad vyriausybė į šį puolimą žiūri su didžiausiu rimtumu. Tai esąs skaudus smūgis Australijai.

Puolant pataikyta į įvairius laivus ir krantines. Valdžios pastatai bei aerodromai apmėtyti bombomis bei apšaudyti iš kulkosvaidžių.

Australijos pašto valdybos direktoriaus pranešimu „laikinai sunaikinta" kabelių sistema. Ryšiai su Port Darwinu palaikomi kitokiomis priemonėmis.

TOLESNI JAPONŲ IŠLAIPINIMAI

Į Palembango uostą Sumatroje jau atplaukė japonų laivyno vienetai. Palembangą užėmę daliniai verždamiesi į pietus užėmė svarbų geležinkelių punktą Tandjoenig Karanga. Lampoengo įlankoje. Susistelkimas tarp Javos ir Sumatrės japonų jau užkirtas.

Pranešimais iš Batavijos, sąjungininkų kariuomenė pradėdama evakuoti iš Sumatros.

Japonijos kariuomenės vadovybės komunikate II. 23 patvirtinama, kad japonų karinės pajėgos buvo išlaipintos Balio saloje, Žundo salyne. Žemyno kariuomenė ir laivyno pajėgos vasario 19 dieną visiškai užėmė Pasaro bazę, esančią salos pietryčiuose.

Timoro salos portugalų dalyje išlaipintosios japonų pajėgos nugalėjo stiprią priešo karinių pajėgų kietą pasipriešinimą (Olandų dalyje). Vasario 20 d. prieš piet buvo užimtas Delio aerodromas. Kitos dalys toje saloje taip pat smarkiai kovoja. Timoro sala yra didžiausia mažajam Žundo salyne.

Japonai išlaipino savo kariuomenę ir Baukos saloje (Sumatros rytuose). Sala yra svarbi cino ir boksito žaliavomis. Čia cino buvo gauta 59% bendros Olandų Indijos gamybos. Cino žaliavų čia apskaičiuojama apie 850.000 tonų. Gyventojų saloje yra 175.000.

Jungtinių Valstybių karo ministerija pranešė, kad kovos Luzono saloje visur pasibaigė.

Jungtinių Valstybių kariniams valdžios organams įsakius iš Arubos salos iškraustomi civiliai. Dalis jų lėktuvais išgabenta į Venecuelą.

TURMOJE VYKSTA SMARKIOS KOVOS

Japonų karinės pajėgos užėmę Martabano uostą Burmoje įsiveržė iš jo vakarų kryptimi, plačiu frontu persikėlę per Bilino upę ir toliau slenka pietų kryptimi į Pegų. Sąjungininkai traukiasi, vykstant smarkiems ir nuostolingiems arjergardo mūšiams, į Sittanga upės pozicijas, kur yra jų paskutinioji priešė Rangūną gynimosi linija. II. 22 vakare vyko didelės kautynės apie 100 km į pietryčius nuo Rangūno, kuriose abi pusės dalyvavo su didžiausiu jėgų įtempimu.

Svarbus strateginiu atžvilgiu Pegu miestas japonų oro pajėgų buvo subombarduotas. Puolami taip pat Toungoo ir Basseino aerodromai.

Dėl civilių gyventojų evakuavimo ir kitų pasiruošimų tenka spręsti, kad Rangūne bus sistemingai ir iš pagrindų pravesta „nudegintos žemės" taktika.

JAVA APSUPTA

Su susijaudinimu ir nuostaba Londone konstatuojama, kad japonai su ta pačia jėga gali karto pulti daugelyje frontų. Javos apsupimas dabar jau beveik baigtas, ir generolas Wavelis laukia mėginimų įsiveržti iš keturių pusių — iš Sumatros, Balio, Borneo ir Celebės. Beveik nejmanoma Javą ginti ilgesnį laiką, o Olandų Indijos oro pajėgos yra perdaug silpnos sutrukdyti išlaipinimui.

Į Javą atvyko užsienių kariuomenė, joje esąs „tam tikras skaičius amerikiečių".

— Generolas Wavelis, vyriausias sąjungininkų kariuomenės viršininkas Ramiojo vandenyno piet-vakarių dalyje per vieną japonų puolimą iš oro buvo sužeistas

88 KAMERA

RAŠO PSK. VYTAUTAS GRIKIETIS

(Tęsinys iš Nr. 9)

Bagažo kasoje pradėjo visai geral šviesti. Atidarius stoties buftetą, viršilta S. atnešė man 4 pokelius papirosų „Kuban", kurie vėlesnėje kelionėje buvo labai pravartūs. Rytą, saulei patekėjus, pro grotomis apkaltą langą mačiau traukinio laukiančius keleivius, pažįstamųjų geležinkeliečių veidus, ir pravažiuojantį Turmantas — Vilnius traukinį. Esant bagažo kasoje, visą laiką mane jaudino kišeneje vakar parašytas ir išsiuntimui paruoštas laiškas, kuris turinio atžvilgiu gal ir buvo visai nesvarbus, bet, žinodamas komunistų taktiką, vis dėlto nutariau jį sunaikinti.

Bagažo kasoje negalėjau laiško sunaikinti, todėl pasiprašiau mane išleisti į „00", gal ten rasiu progą kaip nors jį likviduoti. Dviejų sargybinių lydimas, nuėjau į „00", laišką sudraskiau ir gabaliukais sumečiau pro angą. Eidamas atgal į stotį mačiau, kaip aple stotį buvo kimšte prikimšta sargybos ir politrukų, ir jų tarpe maišėsi mūsų pulko keli kareiviai — žydai. Man į juos pažiūrėjus, jie savo veidų išraiškomis davė suprasti, kad jie tuo patenkinti ir toks vaizdas juos gerai nuteikia. Grįžęs į bagažo kasą, radau ten likusius jau besiruošiant išvykti. Man prisijungus prie jų, sargyba (iš 6 kareivių) išvedė mus į peroną.

Iš vakaro atvykęs traukinys buvo pastatytas ant pirmųjų bėgių, o nuo stoties durų iki prekinio vagono pravertų durų stovėjo 2 eilės sargybinių, lyg špalerių. Sargybos tarpe mačiau pažįstamų veidų ir iš Kauno įgulos, kurie, matyt, labai užjautė, bet padėti nieko negalėjo. Tėjęs į vagoną radau mūsų pulko karininkų, puskarininkų ir eilinių, jų tarpe vieną kariūną. Ten buvo mjr. Brizgys, kapitonas Klimavičius ir Malakauskas, ltn. Kiveris, j. ltn. Sagėnas, Vismontas, Naikelis ir dar keli, tik atėję iš Karo Mokyklos, kurių pavardžių nespėjau sužinoti, viršilos Giržadas ir Matulaitis, psk. Gražulis ir kelioliika kareivių, iš kurių pažinojau eilinius Cepą ir Klimavičių.

KURIA KRYPTIMI MUS VEŽA ?

Į vagoną mes buvome atvesti patys paskutinieji, todėl po mūsų atvedimo tuojaus atėjo vienas politrukas, padarė paviršutinę pakartotiną kratą, įspėjo nežiūrėti pro mažus vagono langelius, nes kas pasirodys lange, bus nušaunamas, ir uždarė duris. Duris iš lauko pusės užrakino. Ankstyvesnieji vagono gyventojai, pasirodo, vagone buvo apgyvendinti, pradedant nuo 2 val. nakties, po 2—3 kas keliolika minučių. Jie mūsų klausinėjo, kas vyko per tą laiką, kada jie jau sėdėjo uždaryti vagone, ir kas dabar vyksta. Kiekviena smulkmena jiem atrodė įdomi ir vertinga.

Vagone mums svarbiausia buvo sužinoti, kuria kryptimi mus veš, o iš krypties būtume sprendę ir maršrutą. Sujudėjus traukiniui Vilniaus link, kiek atsidusome, nes žinojome, kad liksime nors savo krašte, arčiau savųjų, o ne Rusijos giluminėje. Dar traukiniui neišvažius pilno greičio, pradėjome atokiau nuo langelių sustoję žiūrėti į pro šalį bėgančius pažįstamus vaizdus.

Vagone dalijomės mano „Kuban", nes tik aš turėjau, kuriuos man viršila S. buvo atnešęs. Kiti jau nuo vidunakčio savo papirosus buvo pabaigę. Tokioje nemalonioje padėtyje atsidūrus, kai kurie, aksčiau visai nerūke, pradėjo traukti „dūmą". Visų kalbos tema viena ir ta pati: „Kur veš?... Už ką?... Kiek nuteis?..." Taip beršėkant ir bekalbant privažiavome Pabradę. Jos stotyje prasiėnkėme su Švenčionėlių kryptimi važiuojančiu vieno kariniuešelonu. Iš Pabradės važiavome toliau. Neprivažiavus N. Vilnios, pradėjo kankinti mintys, kad nuo čia mūsų traukinys dar gali, ko gero, pasukti Minsko kryptimi. Kas tada būtų? Jei nakties metu, gal pavyktų išsilaužti, bet dieną pabėgti iš vagono, kurio, mūsų nujautimu, visi keturi kampai apstatyti sargyba, neįmanoma. Bet mūsų traukinys N. Vilnioje net nesustojęs, tiesiai morė į Vilnių. Vilniaus stotyje stovėjome kelias, o gal kelioliika minučių, ir vėl toliau. Galvoje vėl sujudo mintys, ar važiuosime į Kauną, ar kita kuria geležinkelio šaka, kur pro Varėną, ar dar kitur. Pravažiuojamosios vietovės nei vienam iš mūsų nebuvo gerai žinomos, kad galėtume spręsti kelio krypti, todėl geltai kilo nuomonių skirtumai. Tik kai įlindome į tunelį, tada tikrai supratome, kad mūsų kelias veda į Kauną. Kai kas dar norėjo įtikinti, kad kelyje į Kauną tunelis turėjo būti anksčiau pravažiuotas, be to, ir pats tunelis turėjęs būti trumpesnis.

Vėliau iš pravažiuojančių stočių pavadinimų, kuriuos matydavome prabėgant pro mūsų „langus", įsitikinome, kad tikrai važiuojama į Kauną. Dar lūpų pagalviu pasirodė gerai pažįstamos vietos: Kaišiadorys, Palemonas, Petrašiūnai su pro šalį tekančiu Nemunu. Prasidėjo nauja spėliojimų banga, kur sustosime: arba Petrašiūnuose, ir perves mus į VI fortą, arba važiuosime į Kauną, o ten perves į Kauno Sunkiųjų Darbų Kalėjimą.

Atvažiavęs iki tunelio mūsų traukinys sustojo (matyt, dėl nelaisvo kello). Pastovėję keliolika minučių, leidomės tolyn per tunelį į Kauną. Kauno stotyje sustojome. Durų niekas neatidarė. Stoties rajone matyti daug raudonarmiečių: net šturpas nutekės, kai pagalvojome, kad ir čia jie gal ką nors gaudo, o vėliau, uždare į vagonus, vež nežinoma kryptimi taip pat, kaip ir mus. Gal po kokių 5 minučių traukinys sujudėjo, ir mes važiuojame Žaliojo tilto link. Dabar mūsų visai spėliojimai dingo. Jei dar važiuojama, tai tik į Marijampolę, Alytų ar Vilkaviškį, nes tik ten, mūsų žiniomis, buvo didesni kalėjimai. Traukinys, pervažiavęs tiltą, pradėjo mažinti greitį ir pagaliau visai sustojo. Pro langus matome Sančius, Nemuną, Fredos šlaitus. Visi šie vaizdai tokie pažįstami ir tokie artimi, kaip niekuomet. Mintyse, lyg ekrane, praėga prisiminimai apie Kauną, Sančius ir čia gyvenančiuosius pažįstamus.

Į K. S. D. K...

Pajudame atgal. Pasirodo, važiuojame geležinkelio šaka į Z. Fredą. Sustoję Fredos rampoje, pamatome Kauno Sunkiųjų Darbų Kalėjimo „žaliąją girelę" (autobusą) ir dar porą sunkvežimių su K.S.D.K. ženklais. Apie rampą daugybė karuiomenės. Rampoje matyti ir lengvųjų kulkosvaidžių. Aišku, ko jie laukia. Vis tai prieš mus, lyg prieš plėšriausius Afrikos žvėris. Sustojus rampoje, prie vagono prieina keli civiliai, keliolika rusų karininkų ir enkavedistų. Traukinį iš visų pusių apsupa sargyba. Pasigirsta spynos atrakinimas, vagono kablių atkabinimas ir, pagaliau, prasiveria durys tik tiek, kad pakaktų praeiti tik vienam žmogui.

Prie pat mūsų vagono privažiuoja „žalioji girelė". Tarp vagono ir automobilio vos įsiterpė grupė kiekvieno durų pusės po 2 sargybinius. Prieina civilis „draugas" su penkiakampe švarko atlape ir iš sąrašo šaukia vagone esančių karininkų pavardes. Iššaukstasis iš vagono turi pereiti į „žaliąją girelę". „Žalioji girelė" su karininkais pavažiavo toliau, o jos vieton atvažiavo sunkvežimis. Į šį sunkvežimį ta pačia tvarka buvo sodinami kareiviai, o jį prisodinus pilną, į jo vietą atvažiavo kitas sunkvežimis painti likusių kareivių.

Kada visi buvome iš vagono perkelti į sunkvežimius, vienas apiplyšęs „draugas" pasakė kalbą, kurioje pabrėžė, kad čia sugautieji yra „liaudies priešai", kontrrevoliucionieriai ir kitoks bolševikams pavojingas elementas, kuris turi būti sunaikintas. Po to buvo padėkota visiems prisidėjusiems prie šio „didelio" žygio ir kiekvienam komunistų „tėvui" sušukta viliu. Po šios ceremonijos mūsų automobiliai, enkavedistų sugomi, pradėjo važiuoti.

Važiavome per Žaliąjį tiltą, Napoleono, Karmelitų, Mickevičiaus gatvėmis ir stačiai, lyg į pragaro nasrus, pro vartus į Kauno Sunkiųjų Darbų Kalėjimo kiemą. Kalėjimo kieme išsodintus iš automobilių karininkus nuvedė į vieną palatą, o mus kareivius į kitą. Nuo to laiko, esant kalėjime, nei su vienu neteko daugiau susitikti. Kareiviai buvome nuvesti į raštinę, kurioje jau prasidėjo laisvės varžymas. Buvome sustatyti tarpais, maždaug po 2 metrus. Užtraukė tarp savęs kalbėtis, dairytis ir pirštais rodytis. Leido paimti nuo stalo tiktai kelis „Tarybų Lietuvos" egzempliorius ir juos skaityti. Tarp savęs keisti perskaitytus lapus taip pat neleido. Turėjome perskaitytą lapą padėti ant stalo, atsitraukti atgal, ir tik tada antras galėjo prieiti prie stalo ir paimti kito perskaitytą lapą. Prižiūrėtojų buvo bemaž tiek, kiek ir mūsų, todėl nuo ju akių nieko negalėjome paslėpti; nei dą daryti, nei pajudėti buvo neįmanoma.

Po valandos laiko pradėjo kas 10—15 minučių mus po vieną šaukti iš raštinės. Iššaukstasis turėjo rankas susiimti užpakalyje ir nesidairydamas, prižiūrėtojo varomas, išeiti iš raštinės. Priėjo ir mano eilė. Komanda: „Rankas užpakalini! Nesidairyk! Eik lauk!". Išėjau pro duris į tą patį kiemą, į kurį buvome atvežti. Kieme, nežinodamas kur eiti, pradėjau dairytis. Tai nepatiko mane variusiam prižiūrėtojui. Prižiūrėtojas (aksčiau už komunizmą sėdėjęs kalėjime ir tik dabar komunistų išleistas), norėdamas parodyti dabartinį savo „aš", o gal draugo ir išlieti tulžį ant „liaudies priešo", pradėjo smarkiai šaukti ir mane kolioti. Pagaliau nurodė eiti į priešais esantį namą, kuriame buvo kita raštinė.

KRATA

Antrosios raštinės koridoriuje teko palaukti keletą minučių, nes, matyti, dar nebuvo baigtas kratyti jau prieš mane ten įvestasis. Man belaukiant koridoriuje, iš kratos kambario pro mane pravedė vieną mūsų pulko kareivį (draugo su manimi areštuotą), bet jau ne kario, o kalinio uniforma. Pamatęs žmogų, taip keistai atrodantį, nepritaikytais kalinio drabužiais, ką vargu ar galėtų pavaizduoti ir geriausias karikatūristas, sustingau. Jį pravedus buvau pašauktas į kratos kambarį. Kratos kambaryje iš valdininko lūpų pasipylė eilė palepimų: „Atiduok viską, ką turi kišenėse", „Nusivilk", „Nusimauk kelnes", „Nusivilk marškinius", „Nusiauk batus", „Nusiauk kojines", ir pagaliau „Nusimauk apatines kelnes". Taip ir pagalvojau, o ką dabar lieps nusiauti arba nusivilkti, kada likau stovėti Adomo kostiume. Padavė kalinio baltinius, viršutines vasarines, sulopytas, siauras ir trumpas kelnes, vasarinį, lopais ir visokiais tepalais apkrautą, švarką, porą autų ir visai naują, tik labai sulamdytą kalinio kepurę.

Kol persirengiau, vienas „draugų" valdininkų spėjo aprašyti mano daiktus ir išdavė kvitą, o antrasis ieškojo mano atiduotuose drabužiuose, gal ką nas paslėpta. Tas ieškojimas mano drabužių siūlėse atrodė visai panašu, kaip kartą mačiau virš sukurto sausų šakų laužo raudonarmiečį, „kažko" ieškantį savo baltinių siūlėse. Juckinga komedija, bet neišdrįsau nei šyptelti.

Po kratos grąžino dar likusį vieną pokelį „Kuban", degtukų pustušėją dėžutę ir šukas. Dar palūkėjęs, atneše mano nuėsavus batus su naujai prikaltais padais. Pastrodo, kad ieškojo, ar nebus kas paslėpta tarp padų ir vikpadžių. Po kratos pašauktas kitas prižiūrėtojas su ankstyvesnėmis komandomis išvedė mane iš raštinės. Toliau vedė per kiemą link antrųjų vartų, pro kuriuos praėjęs patekau į antrąjį kiemą. Iš čia vedė prie kalėjimo durų. Duris atrakino ir aš įėjau į pačius „palocius". Truputį laiptais aukštyn, ir vėl durys. Prižiūrėtojas, lyg slaptažodį, ištarė „trečias", ir didžiausiu dundėjimu, ratukais, pro pat mano nosį pravažiuoja juodos geležinės durys su baltu užrašu III —IV.

„88"

Praėjęs pro duris einu aprūkusiu ilgu koridoriumi, kuriu šonuose durys su užrašais: „68" „67" „66" „65" ir t.t. Gal koridoriaus, tik šonineje sienoje, vėl tokios pat durys su užrašu „IV". Ištarus slaptažodį, šios durys irgi atsidaro. Šios pravažiuojančios durys ilguose, siauruose koridoriuose sukelia tokį biaurų dundėjimą, kurio aidas atrodo pikčiau griaustinio miške.

Pasikėles laiptais aukštyn, randu kėdėje sėdintį IV skyriaus prižiūrėtoją, kuris patenkintas šypsosi, sulaukęs naują eksponatą. Čia vėl nauja kratą po kišenes, batus ir po pažastimis. Nieko neradęs paveda koridoriumi, atrakina duris su užrašu „88" ir leidžia mane į mano naująjį pensionatą. Laimė, kad kameroje „88" radau tokių pat, kaip ir aš pagautų, nežinančių už ką čia rūdyja žmonių, kurie greitai mane nuramino. Jei ne jie, tai iš vienuos ir ilgesio gal būtų reikėję iš proto išsikraustyti.

Ėjęs pasisveikinau su pirmu pasitaikusiu ir susipažinome. Tas buvo inž. Šepetys. Šis savo keliu toliau supažindino su antruoju likimo draugu inž. Germanu, ir trečiuoju kameros gyventoju, buvusiu tekstilės fabriko darbininku Vinkausku. Jie neleido man apsiprasti su kamera, bet tuoj apniko klausinėti, kas gera laisvėje, kas nauja, kaip vakaruose vyksta karai, kuriose vietose pozicijos, frontai, kas nauja Lietuvoje, kaip su liaudies setimo rinkimais, kas atstovai, naujas kabinetas ir t.t. ir t.t. Čia ir prasidėjo jų nusivylimas, kad Aš jiems labai maža ką galėjau pasakyti. Viena, kad politika bendrai nesidomėjau, o antra, esant poligone buvo sunku bet ką sužinoti. Kada iškračiau iki smulkmenų savo žinių bagažą, tada jie mane pradėjo informuoti apie kameros gyvenimą ir tvarką. Po to pasidalijome ir surikėme mano paskutinius „Kuban", ir nuo to momento visi likome vienodai turtingi.

Pavakarėje prižiūrėtojas atnešė mano visą kraitį, kuri sudarė: supuvęs čiužinys su visai sutrintų šiaudų žiupsneliu, šiaudinė pagalvė, aptraukta supliyšusių užvalkalu, dvi apiplyšusios ir kažkokiais dažais ar chemikalų lašais aptaškytos paklodės ir visiškai sudėvėta ir dar per viduri išlūgai perplėšta kažkada buvusi karinio tipo pilka antklodė. Be to, gavau visą „valgomojo" apstatymą, kažkada buvusį emaliuotą blūdelį su dar išlikusiu vienoje vietoje skaličium „32" ir geležinį surūdijusį šaukštą.

(B. d.)

1940 m. suimtieji vyteniečiai

1940 m. liepos 23 d.—24 d. iš 9. PP Švenčionėliuose, gen. Vitkauskui vadovaujant ir Kauno įgulos žydams ir komunistams dalyvaujant, buvo areštuoti ir išvežti į kalėjimus šie 9. PP kariai:

1. Mjr. Brizgys Jonas — dabartinis be likimas man nežinomas.
2. Kpt. Malakauskas Antanas — laisvas Kaune.
3. Kpt. Klimavičius Viktoras — laisvas LS Dalinėjose Kaune.
4. Ltn. Kiveris Juozas — likimas nežinomas.
5. Ltn. Skinderis Vacius — laisvas.
6. J. ltn. Sagėnas Jonas — likimas nežinomas.
7. J. ltn. Naikelis Jonas — likimas nežinomas.
8. J. ltn. Vismontas Petras — likimas nežinomas.
9. Vrš. Matulaitis Juozas — laisvas.
10. Vrš. Giržadas Povilas — laisvas Marijampolėje.
11. Psk. Gražulis Viktoras — likimas nežinomas.
12. Psk. Grikietis Vytautas — laisvas.
13. Psk. Žemaitis Juozas — likimas nežinomas, ir dar kelioliika kareivių bei pora karūnų, kurių kelis paleido, bet kitų likimas nežinomas.

Po kelių mėnesių laikmino kai kurie kariai atvyko iau 1 215. ŠP atsiskaitykiti kiti visai neatvyko. Buv.9.PP kariai iu likimą sekė, bet apie visus žinių nesurinko. Apie juos galėtų naujinformuoti iišėję iš kalėjimu buv. 9 PP kariai.

Viršila Z.Bačanskas

LAKŪNAS VANAGAS

Pro langą tryško auksinis saulės takas. Jis virpa, ir mėlyni popiriosų dūmai raitosi. Lakūnas Vanagas sėdėjo minkštoje kėdėje ir žiūrėjo į spindulių ir šilkinių dūmų nerūpestingą žaismą. Jo veidas, kuriame ryškiai matėsi energija, buvo išblyškęs. Civilinė juoda eilutė veidui suteikė rimtį. Jis juotė kažkokią skaudančią alstrą ir bepasimiklinimą. Jis pats savęs nepažino. Jausmų kokonas, be tyšio mintys neleido susikaupti ir galvoti apie dabartį.

Saulės auksiniame take siūlu raitosi mėlyni popiriosų dūmai.

Staiga pro atvirą langą į kambarį įsiveržė plieninis kauksmas. Toks skardus ir aštrus. Nežmoniškas skausmas. Ilgesys supurtė Vanagą, nes niekas nežino, kad lėktuvo daina privertia širdį stipriau banguoti. Tai kvietimas erdvėn kilti!

Vanagas nebegali ilgiau klausyti. Stipriai užspaudė delnais ausis. Ak, veltui! Plieninis kauksmas skardeno ausyse, ir dūsiu širdies smūgiai tankėjo. Jis paėoksta prie lango. Uždaro jį. Lauke pamato pilką metalą blizgančius naikintuvus. Jie stovi plačia vaiuokle įsirėmę į vėją ir taip viliojo. Ak, ir vėl koks skausmas ir ilgesys!

Vanagas neramiai atsisuka ir jo šešėlis sukrinkba sukrinkbame saulės take. Subraška degtukų dėžutė, žybteli išblyškusi liepmelė. Mėlyni popiriosų dūmai siūlu raitosi saulės take. Jis gudžiai juos traukia, ir jie taip malonūs, kaip švelnus raminantis rūkelis.

Jis pakelia galvą, ir ilgesio kupinos akys stebi kambarį. Kaip čia viskas keista! Tas pats kambarys, į kurį prieš dvidešimtį metų įėnęs. Pirma kartą. Ten, prie to stalo, sėdėjo plačiapetis, pasidabruotais plaukais grupės vadas. Ramus erelio žvilgsnis įsmigo į vos iškeptą aviacijos leitenantą. Taip, jis truputį jaudinosi pristatydamas. Juk, prieš save mate seną oro vilką, kuris ne raštais ar kalbomis iškilo, bet savo drąsa ir geležine jėga skraidymuose.

Pasakoja! Jis užmiršo dabartį ir matė, kas jame sukėlė džiūgesį. Begalinė daugybė atsiminimų slinko pro jį. Slinko erdvės kelio vingiai plini džiaugsmingo juoko ir mirties šešėly, jis girdėjo taurių skambėjimą.

Ant sienos kabo nuotraukos. Šypsosi jauni, drąsūs veidai. Apačioje dvi reikšmingos datos — gyvenimas ir mirtis. Nuotraukų kasmet daugėja. Tos pačios šypsenos ir drąsūs veidai. Tai žuvę draugai.

Vanagas atsimena, kad vos — ir jis čia ant sienos žypeotųsi. Mažai betrūko. Jis sugrįžta kelėtą metų atgal...

Arti, arti apačioj nuslenka šešėlis. Vaiskus rudens oras kaukia...

Rožinlai blizga naikintuvo sparnai. Jie sukasi ir plėšo skaidrią oro masę, it norėdami užsikabinti ir nors sekundę stabtelti. Veltui...

Jis mato kaip žemė artėja, kelias platėja, — viskas didėja ir sukasi. Baigtai... Nusvirusiom šakom rudenio nurausvintas berželis apibėga lauką. Jis nuspaudžia vairolazdę, galva susitraukia į pečius. Akyse nesilkis prabėgusio gyvenimo vaizdai... Rudos smilgos ištysta prie sparno. Akimirka, ir jos tykšta aukštyn, sumaišytos su žeme...

Paskui klaikūs sapnai. Balta ramybė ir tyla. Jis pasveiko.

Vėl skraidymai, aerodromas, draugai. Smigimas žaibo greitumu į žemę, skutimas braukiant medžių viršūnes... Viskas taip mielas! O dar veltui!... Tragiškas birželio mėnuo. Vidujinė sėkloss kova, kuria nugalėjo erdvės meilė. Jis pasilieka, bet nematytas. Buvo aviacijos šventė. Bolševikai rodė skurdų skraidymo meną. Vanagui teko atstovauti. Jis parodė! Tai buvo svaigulys ir beprotiškas azartas! Jis užmiršo save, užmiršo triukšmingą gyvenimą. Lėktuvas ir jis tyčiojosi iš mirties! Per užgrūdintą grupės vado veidą ritosi džiaugsmo ašaros... Lietuviai verkė, lakūnai staugė... Jis sukūrė tokį drąsų erdvės šokį, koks retai yra matomas. Parodė aukščiausią laikūno išsilavinimą ir, lyg slieką, sustiprėjusią bolševikų skraidymą. Po keletą dienų jį išbraukė iš lakūnų sąrašo.

Niekis! Tai turėjo įvykti šiandien ar rytoj. Bet gaila, gaila palikti erdvę, kur tiek jaunų dienų prabėgo. Prabėgo ir nuslinko, lyg spalvingas, kvapnus sapnas. Šiandie paskutinė atsisveikinimo diena.

Jis vaikščioja po kambarį ir klausosi savo žingsnių. Jam atrodo, kad tuoj atsidarys durys ir jose pasirodys grupės vadas. Toks rimtas, liūdnas. Per paskutines dienas jo juodi plaukai, smilkinuose papuošti ankstyvu šerkšnu, virto pelenininais. Vado jau nėr. Jis suimtas. Suimtas laisvės kovų aras!

Vanagas sunkiais žingsniais lėsina laukan. Aplink saulė, rudens gėlės ir bitės. Tai žalios aerodromo markos!

Jis įėma pro snaudžiančius lėktuvus į lėktuvinę. Čia taip gera ir vėsu. Čia sūkso naikintuvai! Čia pridegusios alyvos ir benzino kvapas! Čia viskas it pasaka! Vanagas žiūri į vietą, kur stovi jo naikintuvas. Jol Toks didelis ir geras. Jis prieina, apkabina plieninį propeleį ir priglaudžia ugnį akruostą. Ak, kaip norėtųsi su juo pasikalbėti, pasiguosti. Juk 300 val. su juo išskraidyta erdvėje. 300 val. gyventa erdvės pasakoje. Pasaka, kurioje viskas būna. Viskas! Tas erdvės naikintuvas ir peikiškai jauna jaunystė, net baisu...

Skaudi atsisveikinimo valanda. Paleidžia propeleį. Jo rankos bejėgiai mudrinba. Kažkas nutrūko krūtinėje. Jis eina iš lėktuvinės nuleidęs galvą. Eina toks vienišas ir visko netekęs.

Alyva blizgančiais skruostais motoristai palydi akuosimingais žvilgsniais ir draugai lakūnai stovi nuleidę galvas. Jis eina per rudens nuspalvintą žolę taip sunkiai. Sustoja ir pamažu atsisuka. Jis mato aerodromą, lėktuvinę, draugus... Jis nori juos stipriai stipriai prispausti prie krūtinės ir paskutinį kartą pabučiuoti. Deja... Aerodromo spalvos, ly nubinkta ir pasidaro tyla. Jis atsisuka ir eina tolyn puleidęs galvą.

Aplink rausvuose spinduliuose tingiai plauko vorafinkliai.

V. Pesečkas

Ką rašo apie mūsų karius Rytuose

„Pravda" Nr. 8 Simas Miglinas savo straipsnyje „Pas lietuvius karius Minske", tarp kitko, sprašo savo pažįstamą su lietuvių viršila K., grįžtančiu nuo Vitsmos. Jis rado „Pagalinai išsilaisvinę apie lietuvius karius kuriems nepasiseka išsilaisvinti iš bolševikų. Nemaža buvo priversti traukties su gana spartai besitraukiančiais sovietų dalinais.

— Kai tik sovietų politrukai ir karininkai sužinojo apie kai kurių lietuvių dalinių sukilimus ir kovas, zanų veikla, — pasakoja viršila K., — neuskubusieji išsilaisvinti lietuviai kariai buvo nepaprastai saugojami. Sliūkę vietų privertė buvo verčiami kariauti.

Kitaip šiuo atžvilgiu, kad 150 lietuvių karių, kurių tarpe buvo eilė karininkų, iš sovietų pasiekė išsilaisvinti vokiečiams pasiekus Smolenską. Dabar tie vyrai visą laiką yra viduriniame Rytų Frontuose.

— Tačiau ne vis lietuviai kariai turėjo progos iš bolševikų išsilaisvinti, — toliau kalba viršila K. — nemaža jų dar ir šiandien yra bolševikų rankose. Paskutiniu laiku, apie sausio vidurį, vienam puskariui buvo pasiseka pabėgti iš sovietinio kariniškų pasiekė atbėgę nuo Maskvos vartų (žaip bolševikai vadina vietoves, esančias į vakarus priešais Maskvą). Ten, prie vadinamųjų Maskvos vartų, prie apkasų kasimo dirba apie 1 000 lietuvių kareivių ir karininkų. Visi jie dar ruošėj bolševikų nuginkluoti kaip nepatikimi. Dabar pažiūrėkime, kaip tie bolševikai su lietuviais kariais elgiasi nepaprastai žiauriai. Kai vykdant darbus paisrodo vokiečių lėktuvai, komandantai daugu priižiūrėtojai kanso skubiai visiems lietuviams kažnias suguliti ir neįudėti. Sliėptis niekur neleidžia. Jei kurts neskubsi gulti — į tą tuojau šauna. Puskariniokis, nepaprastai bolševikų šiurvarginta ir matydamas, kad anksčiau ar vėliau vis tiek neišvengiamai teks gulti, pasiaudojęs proga tinto puolimo samyšiu, laimingu bėdu pabėgo. Pabėgusis pareiškęs, kad prie įvairių darbų pas bolševikus nemaža dirba latvių ir eilė karių, anksčiau buvusių teritoriniuose korpuose".

PALAIDOTAS KARO LAKŪNAS KPT. ALBINAS BULVIČIUS

Vasario 19 d. Kauno kapuose šalia kitų žuvusių karo lakūnų palaidotas aviacijos kpt. Bulvičius.

Atsisveikinimo žodį tarė buvęs aviacijos mokyklos viršininkas plk. Reimontas.

Kpt. Alb. Bulvičius gimė ir augo Šiūsiuose. 1927 m. įstojo į Karo Mokyklą, kurią baigė 1-os rūšies gabumais 1929 m. kaip artilerininkas ir buvo paskirtas į 4-tą artilerijos pulką. 1932—33 m. lankė ir baigė baterijų vadų kursus.

1934 m. rugsėj. mėn. įstojo į Karo Aviacijos Karininkų Kursus. Juos 1935 m. baigė bačiai geral ir gavo I-os eilės karininko — žvalgo vardą. 1937 m. jam buvo suteiktas I-os eilės karo lakūno — žvalgo vardas ir tais pat metais buvo paskelta į baštinės laipsnį.

Išformavus karo aviaciją, kaip gerai mokantį rusų kalbą, paskyrė į teritorinio korpo eskadrilę štabo viršininko pareigoms.

Bolševikams areštavus ir išvešus jo brolį gen. št. mjr. Vytautą Bulvičių, eskadrilės vadas Kopustinskis buvo parašė slaptą raštę NKVD, kiusdamas kas daryti su Albinu, kuris yra eulmtojo „kontrrevolucionierius". Jasudrė priėjo brolis. Tačiau vienas karininkų tą raštą slaptai perskaitė ir kpt. A. Bulvičių įspėjo. Jis įkalbėtas draugų ir žmonos, pabėgo su žmona į miškus. Vilius karui, 1941 m. birželio mėn. 23 d. jis su žmona vyko į jos tėvikę, tačiau kelyje buvo nukautas ties Kuršėnais ir ten laikinai palaidotas.

Be gerų karinių privalumų, kpt. Albinas Bulvičius buvo dar geras sportininkas.

ALGIMANTAS GIEDRIUS

Karas ir meilė

(Fragmentas) 10)

Keliolikoj trumpų mokytojos laiško sakinių slėpėsi gilus beviltiškumas, tamsus pesimizmas ir gaivališkai nujaučiama baimė. Prieš trejetą savaičių ji esanti staiga perkelta į kitą miesto mokyklą. Beveik viena stajadėrusi tarp mokytojų nelietuvių. Dabar jau grasoma ją kažkur iškelti iš Vilniaus. Danutė kaltinama tuo, kad keletą kartų mokinial prie jos kalbėjo maldą, atsisakę direktoriui iš klasės išnešti kryžių, deklamavę lietuviškus eilėraščius... Apie suimtąjį tėvą nesą jokių žinių. Vietos komunistai visaip persekioją Kazimierą, mokytojos brolį ūkininką. „Atvažiuok, jei gali, Bijūnėli, nors vienai dienai"...

Nykus kartumas prislėgė įvairių jausmų perpildytą leitenantą Bijūną. Užuojauta, meilė ir baimingas rūpestis skriaudžiamai, vienišai Danutei staiga sujaudino Bijūną ir kurstė jį energingai veikti. Tuo tarpu praėjusios dienos išgyvenimai dar tebebuvo gilinai įsisiurbę jautrioje jo sąmonėje. Slaptas ištūzimas prieš Mordajevą ir jo sėbrus, nuoširdi vakaro nuotaika pas agronomą ir netikėtas Karaliūnienės pabučiavimas atsisveikinant — susilijo į vieną bręstančio pykčio ir galingos, gilios meilės pajautimą.

Besvarstydamas visą išgyvenimų gamą, Bijūnas nesutiko, kad Liudvikos pastelgimas būtų vien šabloniniai žmogiškosios aistros pasireiškimas, vien slaptas iškėjusios moters pasimaginimas ar kokios pinklės viliotė jaumą vyriškį. Tai buvo kažkas bendra su ta didžiąja meile, kuri galingai plazda kiekvieno žmogaus širdyje savo žemei ir žmonėms, savo šeimai ir artimiesiems, kuri dar kaftriau šviliepsnoja, kada pajuntama, jog gali viso to netekti; kada bendroje nelaimėje ir atviriausio nuoširdumo nuotaikoje pirmiausia pajunti brangų, vienodai jaučiantį žmogų ir drauga, o tik antroje vietoje lytį. Pagaliau visa tai, gal būt, yra susipynę į vieną neišardomą žmogiškosios meilės jausmų puokštę, tačiau tas nė kiek nemažina jos kilnumo, gilumo ir galybės.

Tebejausdamas ant savo lūpų draugiškai stiprų Liudvikos pabučiavimą, Bijūnas staiga pajuto dar stipresnę, gilesnę meilę savo mylimai Danutei ir pagarbą atvirai, natūraliai, jautrios sielos moteriai.

Ekspansyvuus jaunuolio sąmonė suliepsnojo kilniu išradingumu. Kas gi pagaliau yra meilė? Argi ne ta pati dieviškosios kūrybos jėga, ar ne tas tyrasis gyvenimo džiaugsmas, kuris žavingai spindi gėlių žiedų taurelėse ir neaprėpiamų žvaigždynų žiburėliuose. Argi ne ta pati šventa žmogiškoji ugnis skaidriai plazda tyrose kūdikio akelėse, brangiausiame mylimosios žvilgsnyje ir gyvenimą pažinusios motėrs motiniškame veide. Kas gi jau aančiuopė aiškesnes meilės ribas? Tik gyvenimo kasdieniybės žibėkyti, tik nesuprastos prigimties sukladinti ar gyvenimo iškrypimų sugadinti, mes savo sielas priervarta skaldome į atskirus gabalus, į atskiras meilės, dažnai net vieną antrai priešingas, keliančias neapykantą, griaunančias.... Tuo tarpu yra tik viena, žmogaus protu beveik neaprėpiama meilė, per amžinybes sklindanti iš Didžiosios Meilės Saltinio. Tik plačiausia prasme mylėdami žemę ir žmogų, tik mokėdami džiaugtis kito žmogaus jaučiama meile mes tikrai ir šventai galime pamilti savo mylimą moterį, savo brangųjį kūdikį, savo šeimą, tėvynę, platųjį pasaulį. Tik sunaikinus tamsiąsias pasaulio jėgas, skaldančias žmonijos meilę į priešingas, griaunančias meiles, gal būt, galės išnykti ir karas, o modernusis naujojo pasaulio žmogus sparčiau priartės prie Didžiosios Meilės priežasties.

Staigiu šuoliu iš kietos kareiviškos lovos leitenantas Bijūnas nutraukė savo filosofiją ir pradėjo paskubomis rengtis. Mintis, žūt būt, kaip nors pasiekti Vilnių nedavė jam ramybės ir kristalizavosi į būtiną realybę.

Pasilūgimas vienišos Danutės buvo toks stiprus, kad Bijūnas pirmąjį kartą pajuto ją iš tikrųjų be galo myląs, branginąs ir jos pasilūgęs. Drauge su leitenanto Bijūno ginklu esančios pasėptos Danutės dovanos, viso to moralinio raudonųjų teroro aplinkumoje, savo simboliškumu kietai stiprino Bijūno kantrybę laukti, laukti... Nekartą Bijūnas slapčiomis pasvajodavo, kad, kada nors išsilaisvinus iš žydiškosios tiranijos, jis vėl savo kepurę papuoš išsaugota lietuviškuoju Vytiės ženklu, o savo mielajai Danutei ant krūtinės užkabins išganingąjį gintaro kryželį...

Batalono vadas tarnybon atvyko gan anksti ir apie vakarą kėčią dieną su savo adjutantu tepaisikėtė tiktai vienas antrą gerai suprantančių žvilgsnių.

— Palaukęs keletą dienų, važiuoju į Vilnių. Turiu aš pats asmeniškai painformuoti pulko vadą. Dviejų mūsų vyrų areštas dabokėje jau baigiasi. Bet man rūpi Lukiškyje sėdinčio šeštosios kuopos kareivio likimas. Pagaliau noriu ir saviškius aplankyti. Per keletą savaičių šioje šuniškoje tarnyboje labai pasilūgau savo šeimos, — lyg ir pats sau kalbėjo majoras Karšys.

Realesnė viltis nuvažiuoti į Vilnių gimė ir batalono adjutanto mintyse. Bijūnas tačiau dar tylėjo.

— Kai grįšiu, galėsi ir pats kokiai dienai išvažiuoti. Kaip ten panelės mokytojos reikalai? — ne-

TOLIMAS SKRIDIMAS VIRŠ ATLANTO

(Pabaiga)

DŪMAI 240 LAIPSNIŲ KRYPTYJE

Jau daugiau kaip šešios valandos esame ore. Ar rasime vilkstinę? Iš vakarų vėl pradėjo riaksti debesys, tačiau matomumas buvo nebloga. Už valandos turime pasiekti spėjamą vilkstinės vietą. Jau pusė dienos, kai mes visiškai vieni skrendame virš neramaus Atlanto paviršiaus, per audringo oro sritis ir per saulės šviesą, vedami tik navigacijos ir radijo siilių. Pasukame keletą laipsnių į pietus. Visų akys, atrodo, iššoks į horizontą.

Kadangi tuešjome būti visai netoli vilkstinės, tai komendantas man įsakė būti prie dviejų uzpakalinių šoninių kulkosvaidžių. Zemutinė cirbeu riba nusileido iki 600 metrų. Ar mes pirmieji pasieksime vilkstinę? Ar mūsų bombos kluojos? Ar iš viso rasime tą vilkstinę?

„Dūmai 240 laipsnių kryptyje!" Kaip smūgis perėjo sakinys per susinius visoje mašinoje. Kur? — Tiesa ten! Visai prie skiraičio, priešakyje, ištrizai! Kaire matyti dūmų debesėlis. Ar tai vilkstinė? Mes artinamės, dūmai virš horizonto didėja. Ten, jau buvo du debesėliai, trys... Ten, iš tikrųjų, vilkstinė! Mes ją turime! Mes ją tikrai surademe!

Vienas kitą perrėkdami šaukiamės. Trys, keturi, aštuoni, deešimt, dvidešimt, trisdešimt laivų apytikriai plaukia. Turp jų yra trys didelė, be to, trasos plaukia kreiseris ir du naikintojai.

IR MŪMS NETIKĖTUMAS

Dabar supranta kaip jaučiasi dėdėlių žvaigždės medžiotojas, kuris, suradęs pėdsakus, selina prie paskutinioje žvėries. Mes nenorime, kad mus pastebėtų, nenorime puti prie pirmo geresnio kasnio. Tuo metu man dingtelėjo vieno mūsų borto šaulių mokyklos mokytojo sakinys: „Netikėtumas yra viena iš lemiamųjų veiksnių puolant!" Mes norėjo me pirmiau viską apžiūrėti ir patys nepasirodyti.

Tačiau štai ir netikėtumas. Ten spačioj iš po debesio gumulo pasirodė didelis šešėlis. Mes išsprogdinome akis. Koks ten nuostabusis kasnis? Patiktume pro šitronus ir matome lėktuvnešį. „Kad ji velnias!" Kažkas pasako į susinius — ir teisingai. Mat, lėktuvnešiai, kaip žinoma, ant denio turi vikrių naikintuvėlių, kurie kartais pakyla. Mes nėrėme atgal į savo debesį. Debesų uždanga ėen bei ten buvo perplyšusi. Pro tarpus šaltai ir nedraugingai žvilęčiojo žūra.

Dabar vilkstinės kryptis ėjo skersai mūsų. Nuo jos laikėme apie 10 km atstumą. Lėktuvnešis didžiausiu greičiu plaukė į vilkstinės priešaki. Jo priešakyje ir be žiūrono geral matyti milžiniška vilnis. Lėktuvnešis atsidūrė tarp mūsų ir vilkstinės. Ar mus jau nastebėjo? Gal naikintuvai jau pakilo?

MŪS PASTEBĖJO

Staiga apačioje išdygsta juodu priešlėktuvinės ugnies grybų lysė. Vilkstinės ginkluoti laivai atidengė užtveriamąją ugnį. Tačiau ji ne mums skiriama. Taip bloga šaudančių angių dar niekas nematė. Tikriausiai mūsų draugai pirmieji pradėjo puti.

Kiek buvo galima apžvelgti, vilkstinė plaukė tamta voromis viena kitos. Priešakyje plaukė priešlėktuvinis kreiseris ir iš jo be pertraukos bylėjo patokių ugnis. Viensmens ir kitame šonė buvo plaukiojo du naikintojai ir jų pabūkiai nuolat šaudė. Atrodė, jog tarp vorų yra dar mažesnių angų — binių laivų. Mes daręme šuolius iš debesio į debesį ir tik stebėjom tai, kas mums iš tikrųjų buvo reikalingas šiuo.

Mes turime laiko. Tik keletas mėnučių iki ketvirtos valandos po pietų. Tykodami pastiekame debesyse tame pat nuotolyje. Viesma, kurie turėjo paskui mus atvykti oru, ar jūra, radijo pagalba perdavėm vietą, kursa, laivų dydį ir kryptį.

Priešopinės motorais pasukanėe šiūgat vilkstinės. Iešvenė aiipniausios jos vietos. Lėktuvnešis jau buvo beveik pasiekes voros priešaki. Arti jo neapsimoka ko nors leikoti, todėl pasukame. Aš šoku į kitą pasę prie plačiai atidesyto lango, kurio rėmas buvo tikmes, kad galėčiau gerieu veikti kulkosvaidžiu.

UŽPAKALYJE NAIKINTUVAI

Staiga pamatau šone viena mūsų. Ji atrodo, besdeendžiančia šemyn. Tai gali būti tik kapitonas P., kuris pirmasis pakilo tik keletą minučių prieš mus. Kapitonas skrido trumpais vingiais. Paskui, jo nepaliečiamai, skrido du naikintuvai ir pylė į jį. Ar eskadrilės vadas jau buvo limetes savo bombas? Mes nematėm. Tai buvo du Hurricanai, — ketyli netėko. Sunki, keturių motorų, tolimo veikimo mašina nėra lygus pleišas naikintuvui, tačiau ji gynėsi visais ginklais. Prieše ir drauge priešakinių šoninių pėdat sustitke buku kampu. Mūsų kapitonas pasuka mašiną staigia kreive, beveik per sparną galą, ir sunkiasyetu buru pakraukė toliimam skridimui atgal ! namus, pakabina ją propeleriu aukštyn ir lyja. Hurricanai apsiniko atram puolimui. Bet tamsi debesu siena priglobia milžiną paukštį. Prieše naikintuvai smogia ! tuituma. Toks vaizdas, atrodo ji, draugiau laudino, negu patys tūgyvenimai atmušant puolimą. Tai buvo oro kovą toli, toli virš Atlanto, kurį, kaip buvo mieiai vietrina, jau ėjo kiaudrilės vadas vidurnakti gražiai nusileido mūsų aerodrome. Nusilieduo, buvo suskaityta kriadesimt kiudymų.

„Ar matote hidroplaną?" paklausė priešakyje pilioto sėdynėje sėdis komendantas. „Ne! Kur?" „Ten. 270 laipsnių kryptyje virš laivo su trimis stiebais. Martin 162". Hidroplanas kabėjo kaip stebėjimo punktas virš vilkstinės. Atrodo, kad „Jūros valdantis" Albionas pastūpino vėsokeriopa savo laivyno apsaugą...

TUOJ PRASIDĖJO!

Pasiekėm vilkstinės uodegą. Ten kabėjo lietuvos debesys. Ištrizai juostas nukabinęs iki pat jūros. Mes vis dar skridome senuoju kursu. „Greit prasidės", — taria ramus komentaro balsas. Vadinas, tuoj puosim. Ar mėgtosime kliudyti vilkstinės uodegą? Be abejo, tuo momentu ten buvo maišausis apsaugos. Už tos juostos ėjo vėl pamėtėme iš akio vilkstinę. Tuo metu mes buvome tarp palaidų debesių apie 500 metrų aukštyje.

Tuo pačiu akimirkaitu aš mečiau, si prie savo kulkosvaidžio. Mūsų lėktuvas krintančia kreive pasuko šemyn. Krintame i šiu laivus, kurie gausiausiu vilkstinės kūpkstyje plaukia vieniši. Ištemiame iš debesų. Aš žinojau, kad puldami nukrisime iki 50 metrų aukščio. Ištindes po kiudymo. Atrodė, kad oro traukimas name ištėlė. Artimiausias garlaivis galėjo būti 3.000 to, antras, užpakalinis, — didesnis: 5.000 to. Mes lėsdomės šemyn laivų kryptimi.

Pirmasis laivas vis labiau artėjo ir artėjo. Laivas darėsi vis didesnis ir didesnis. Kyla jų griebti! Abui Bombu užkeis!

Bombos jau, parinktos" ir jų kritimo momentas artėjo. Priešstebus, kurių vitrinės jau buvo aukščiau mūsų, paškome ant kylos. Tu veniu, kodėl nepasėmiau aktinui! Akys sąarojo, vos galėjau prasimerkti, taip plėšė plėše oro srovė.

Garlaivis mėginė išsiukti, kryptas į šalį. Atrodo, jog iš to šaudo kell kulkosvaidžiai, nors tvirtinti negalima. Pagaliau ir nesvarbu. Dabar mūsų eitė! Laivas stovėjo ištrižai skridimo kryptėai, tačiau niekis. Jis nepasprukis!

DIDYSIS AKIMIRKSNIS

Jis čia pat. Patraukiam ukštyn. Denyje bėgioja žmonės. „Dėmesio!" prie taikiklio šūkteėjo komendantas. Visai aiškiai matyti kaip jie ! vandenį leido valti. „Mesti!" kažkas šūkteėjo. Kažkas liūto visai po mumis — visai arti, ir didelis garlaivis...

Bombos iškritė! Viena per artį. Tik vendens fontanas šauna aukštyn. Antrojį... Kliudė! Kliudė! ! laivą ji pataikė visiškai prie borto slenos.

Trumpas, šviesus ir žaibuojantis blyksteėjimas, ištverže juodi dūmai, juodas žydintis kopūstas! Skeveldros, šūkės, tynos, lentos ir nuolaužos lėkė iš juodai rūkstančio kopūsto, atgal kriadamos nuostabiai iš lėto. Besiverčiančius dūmus, storus ir elastingus kaip kekę, vėjas nuspaudžia nuo borto ! jūrą, lyg menkai pripūstą maišą.

Mirtinai kliudytas mažesnysis žūy garlaivis! Jau buvo pavirtes ant šonė. Didesnysis dar prieš mus. Iš jo nuleido žau dvi valtis. Lekiame prie jo. Jis jau stovėjo atsidavęs savo likimui.

Kur naikintuvai? Aš apsižvalgau aplinkui. Užpakalyje mūsų? Tačiau nieko nematyti. Taip pat nematyti nė vieno ir kitų laivų, nei vilkstinės apsaugos. ..

Atrodė, lyg garlaivis tik ir laukė, kol mes gausim amūgi. Jis lėtai plaukė pirmyn. Mes vėl užpėlėam sukštyn. „Visas kartu!" Bombos atsiskiria ir krinta. Keleta akimirksnių jos dar kybo ore, paskui lyksta sprogimas, kuris tik matomas, tačiau, atrodo, jog ir girdimas...

„Kliudyma. Kliudymas!" — sušuko drauge maišausiai keturi balsai. Greičiau, negu leidosis sutikset, jo, visos bombos sprogo garlaivio užpakalinėje dalyje. Šiuo kartu nematyti jokio žydėtėlimo, jokių beverčiančių dūmų. Lengvas, beformis putų ir garų debesys iššauna aukštyn ir išsibiažko. Kai jis išsiskiestas, Atlanto bangos jau verčiasi per laivo užpakalį, kuris skęsta...

Lankų kylame aukštyn. Ten užpakalyje gulėjo pirmasis garlaivis, stipriai pervirtes ant šono ir beveik pridengias alyvinių dūmu. O čia priešakyje, kelių minučių greičiu, paskęs kitas laivas! Dar kartą prišskrendam aryan. Jūra jau plovė laivo viduri ir gobėsi paolė sudaužyto laivo šūnę; bukas ir juodas jo priešakis pakyla aukštyn. Jūra atrodė godi ir žybčiojo, kaip žvinas.

Staiga laivo pirmagalis nusiyeta, lyg paksinęs, ir dingsta. Beta ir verdanti dėmė lieka pilkai mėlyname dugne, bet ir ji, pagaliau, išnyksta — galas!

ĮAUJAS SUSITIKIMAS

Laikas vėl pasikeisti aukštyn. Per tris minutes mes dingstame debesyse, kur joka naikintuvas negalėtų mūsų rasti. Pienimi ėjant pridengia bet kokį matomumą, — ilgai skrendame tik trenkių vedami...

„Laivas 85 laipsnių kryptyje!" Ji pastebėjo pirotas. Dengus vėl pradiedrėjo ir buvo nuraustvintas nusileidusios saulės. Jūra nerimsta. Kol priartėsime, — dienos šviesa dings.

Ten laivas! Žvalgydamiesi leidžiamės laniku. Draugas ar priešas? Parengiam ginklus.

Staiga prieš mus pakyla kvalėjo ir šveistu lanku nukritusi užgęsta. Iššautas sutartinis pažinimo signalas. Voliečių povandeninis laivas. Jis vyksto tolimą kelionę, banguotoje jūroje. Jacho tik bokštas, ! kuri smarkiai plaka bangos. Jūs plaukiate teisingu kursu, ten, kur mes jau buvome! Daug laimės!

Aplink plienini laivelį padaromę ratą. Ten apačioje iš būrelio žmonių bokšte mojo kepurėmis ir skandėmis. Mes šume linkime geros kelionės ir laimingo sugrįžimo.

NAMO !

Greitai užsėjusios sūtemos paviršė ! žvaigždėta naktį. Aš sėdžiu užpakalyje. Ausinėuose pasigrinčo paslaptingos navigacinės formutės. Mašina buvo „aptemdyta". Prie žemėlapių stalo komendantas ir radistas lenpos šviesoje paskutinį kartą nustatinėjo padėtį.

Patekėjo dideis mėnulis ir priei mus jūroje nušiesė platų šeltos sienkančios šviesos taką.

Atėjo momentas, kai jau norėjosi, kad motorų triukšmas, pagaliau, nutilitų. Tačiau mūsų nuotaika buvo puikiausia. Retkarčiais, nelinau kurią, ! ausinius užnūtinūodavo dainos posmą.

Radijas perdavė paskutines vidurnakčio žinias, pagaliau, pasirodė paksnčių bangų mūkos plačios juostos. Perdaug šviesus mėnuo smėlyje metė mūsų mašinos ryškų ir aiškų šešėlį.

Truputi vėliau vėl pakilo rūkas. Jis paslėpė žemę ir nori mums apsunkinti nutūpimą. Mūsų aerodromas pats nurodinėjo mums kryptį.

Šviesų virtinė ištiesė tūpimo kelio buvo kiek neaiškі. Jei pasiekubinsi, nuslėsiame kaip tik tarp dviejų rūko bangų.

Mašina sklendžia ir lengvai tūpia. Mes riedame ! savo stovyklą. Tyla, kuria mus sutinka žemė, motorams nustojus veikti, atrodo, lyg netikra.

Naktį pakilom, naktį ir sugrįžom. Name tarpe buvo tiga, įvykių pilna diena. Begaliname plote suradome savo taikinį ir jį kliudėme. Mes atlikome daugiau kaip 4.000 kilometrų kelio...

„Ligersime po vieną? Ne?" — paklausia komendantas, kai pakeliui į vadovietę užsirūkome cigaretes. Aš taip pat galvoju, kad būtų nebloga.

Ne vien tik todėl, kad tai buvo ištvermės komendanto skridimas priešą, arba, kad mes nuskandinome keletą tūkstančių tonų, bet ir todėl, kad vėl stovime žemėje...

(Signal) Vertė Z. R.

J. MACKEVIČIUS

MANO ŽEMEI

Be laiko plaukai tau sidabru pražydo,
Ir nerimas skruostus puikius išvagojo.
O žeme, suplėšyki sielvarto šydą —
Likimas tau ateitį naują aukoja!

Prie tavo kraujų apšlakstytųjų vartų
Matau tylias beldžiant pavasarį skaistų,
Kad darbštūs artojai tau varpą apartų,
Kad dirvos apleistos vėl derlium nukaistų.

Matau, tartum vizijoj — obelys žydi,
Ir plėšti dirvonų pulkai vėl šėsina.
Girdžiu, lyg per sapną, ju maldą mažytę
Ir tolių platybėse virpančią dainą.

Matau, kaip saulėtekyj varpos vilnyja,
Ir šakos nuo vaisių ! tave nulinkstos.
Ir tavo akyse ir tavo širdyje
Regiu derliaus deivę, kaip niekad dar, linksmą.

O žeme, suplėšyk tu sielvarto šydą,
Likimas tau pergalę didžią aukoja!
Matau tavo skruostuos pavasarį žydint
Ir ateitį skaisčią plevenant po kojų.

IŠ KARIŲ ANKETŲ

Eil. Bartkevičius Stasys, buv. 234 šaulių pulko, rašo: Karui prasidėjus buvau paliktas Vilniuje sargybų tarnybai. Birželio 23 d. vakare buvome paskirti į sargybą ir išsirikiavę laukėme įsakymo žygiuoti. Tuo laiku vokiečių lėktuvai pradėjo bombarduoti Vilnių, ir paskirtieji sargybos kareiviai išsivaikščiojo. Gatvėse pradėjo kažkas šaudyti. Politruko pavaduotojas, pagavęs mane, liepė eiti pažiūrėti, kas šaudo. Nuėjęs pas savo kareivius sužinojau tikrąją padėtį ir grįžęs politruko pavaduotojui nesiškiai pasakiau, kad nieko ypatingo — mūsų kareiviai vienas kitą šaudo. Nieko aiškaus neužinojęs, politruko pavaduotojas mane savo keliais.

Paskui rusų leitenantas pasiuntė mane patikrinti sarsybą. Nuėjęs į sargybos būstinę nė vieno kareivio neberadau. Grįžęs rusui pareiškiau, kad viskas tvarkoje.

Birželio 24 d. ankstį rytą su vrš. Gipu nuėjome į buv. 259 š. pulko štabo rajoną, kur buvo daboklė, nuginklavome dar pasilikusius rusus ir juos parsivarėme pas save. Po kiek laiko išėjus į gatvę, vienu moteris mums pranešė, kad netoli Neries guli nušautas lietuvis kareivis. Aš ir eil. Albinas Klanauskas nuėjome pažiūrėti. Radome nukautą eil. Andriušį ir netoli jo gulėjo pora arklių. Mums besitvarkant su žuvusiuoju, užėjo vokiečiai, mus iškratė ir paleido.

Vrš. Traškevičius Stasys, buv. 294 š. pulko, rašo: Birželio 23 apie 15.30 val. pasiekus Valkininkus, buvome susitarę su itn. Danaičiu, itn. Arūnu ir itn. Kalinausku toliau su rusais nebesitaukti. Apie tai pranešime i pik. itn. Urbonui. Už Valkininkų pasukau į miška ir po lėktuvų puolimo, susitvarkę, pradėjome nuginkluoti rusus. Kautynėse su rusais ir šiaip visuose atsipalaidavimo iš raudonosios armijos veiksmuose ypač pasižymėjo eiliniai: Skerstonas, Matusas, Sidaras ir kiti. Šovinių savo būriui gavau iš itn. Arūno apie 200, iš itn. Danaičio apie 200, o vėliau iš 6 kuopos vežimo.

Besirūpinant šovinių atsarga, teko griebtis įvairių priemonių. Nors kelis kartus kreipiaus pas batallono vadą (rusą), prašydamas šovinių, bet jis visad man atsakydavo, kad šovinių nėra. Ramindavo, kad netrukus atveš ir bus išdalyta kariams.

Kada nurodžiau, kad šovinių yra 6 kuopos vežime, bet tik pulkininkas neduoda (pagal įsakymą pulkui) mano žvalgų būrį, turėjo aprūpinti šoviniais taip pat 6-ji kuopa), tuomet bataliono vadas parašė man raštelį, kad 6 kuopos politrukas išduotų mano būriui 100 šovinių. Vėl nueinu prašyti, bet kuopoje buvusio žydo eil. Chatsko patariamas politruke nedusda.

Naktį politrukui paėjus toliau nuo vežimo, paprašiau kuopos vežėką duoti šovinių. Šis buvo politruko prigąsdintas ir iš karto bijojo duoti, teisindamasis, jog jį už tai sušaudys. Jam pasiškinus, kad kai mes turėsime savo rankose šovinių, tuomet rusai nebešaudys. Mes galėsime į juos šaudyti. Po to vežėkas sutiko ir davė vieną dėžę (1.500 šovinių).

Iš karto šovinius paslėpėme saugiuose. Paskui savo būrio rusus išsiuntęs be šovinių į apsaugos postą, su eil. Skerstonu ir eil. Ambraziūnu nuėjome į rugius, atsinešėme šovinius ir juos iškėliljau savo būrio lietuviams. Savo kareiviams paaiškinau, kad nė vieno šovinio neiššautų į vokiečius, bet tik į rusus. Kareiviai mano įsakymui karštai pritarė ir pasižadėjo jį įvykdyti. Kada atėjo lėmlemojį valanda, kareiviai savo paladą kaip paskiausiai išsto-

MŪSŲ GYVENIMAS

SAVITARPINĖS PAGALBOS ATSTOVAI APLANKĖ SUŽEISTUS LIETUVIUS KARIUS

„I Laisvę" rašo, kad Savitarpinės Pagalbos atstovai: Vyr. Komiteto nagra vidaus reikalų generalinio tarėjo pavaduotojas pik. Navakas, Vyr. Komiteto reikalų vedėjas Vyt. Stanevičius, Kauno miesto komiteto pirmininkas kpt. St. Jasiunskas ir Vyr. Kom. propagandos skyriaus viršininkas M. Ilgūnas vasario 20 d. aplankė V. D. Universiteto klinikose gydomus lietuvius karius, sužeistus kovose su bolševikais. Atstovai ištiekė sužeistiesiems lietuviu visuomenės suauokta dovaną: po pirštinės, kojinės, rankšluosčį ir šalika. Be to, ligoniai buvo pavaišinti saldainiais.

Sužeistieji naprašė perduoti lietuviu visuomenei didžią padėką, kad ji per Savitarpinę Pagalbą taip lautiniai rūpinasi nukentėjusiais kovoje su bolševizmu tautiečiais.

MOKINIAI APLANKĖ SUŽEISTUS KARIUS

Vasario 22 d. Suaugusių gimnazijos 6b klasės mokiniai ir mokinės aplankė Vytauto Didžiojo Universiteto klinikoje besigydančius sužeistus Rytų fronte lietuvius karius. Mokiniai apdovanojo karius žvairomis lietuviškomis knygomis, draugo padėdami ir savo atsilankymo dienos datą ir parašus. Mokinės gi pavaišino karius arbata ir gamybos saldėstais. Pažnekęsys tarp kartų ir atsilankiusių mokinių truko ištisą valandą. Kaip teko patirti, kariai šada pasiilgę atsilankymo dieną ir nuoširdžiai praleistą valandėlę.

RAUDONOJO TERORO LIETUVOJE PARODOJE

Vasario 16 d. auto kuopos kariai, sudarę ekskursiją, aplankė Raudonojo Teroro Lietuvoje parodą.

V parodos skyrius — „Raudonojo teroro salė ir „Kančių kelias", tai bendras tauriausiųjų mūsų tautiečių kapas! Jame daugiausia šiurpo ir žiaurumo.

Apžiūrėję Raudonojo Teroro Lietuvoje paroda, auto kuopos kariai parodos knygon irašė savo žodį.

Ekskursijos metu išsamiau pasiklausinus, ypač išryškinant charakteringesnes vietas, maloniai suteikė p. Babickas, kuriam auto kuopos kariai liekę didžiai dėkingi.

Taip pačia proza automobilininkų ekskursija, ats. plk. ltn. Ališauskui vaizdingai aiškinant, aplankė mūsų tautos Šventovę — Karo Muziejų. Jame vėl apie mūsų tautos didybę ir kančias vaizdžiai byloja rinktiniai eksponatai, kuriuos šiautuslo teroro metu išsaugojo karo invalidai ir kiti savo žemę myli lietuviai. Skaudžiai mūsų kariuomenės tragedijai atžymėti Karo Muziejus „praturtėjes" raudonojo teroro kampeliu.

Ats. plk. ltn. Ališauskui už nuoširdžią paaiškinimą automobilininkų ekskursija didžiai dėkinga.

Ltn. Valiuškis

VDU KLINIKOSE GULI ŽMONĖ 23 LIETUVIAI KARIAI

„I Laisvę" rašo, kad didžiosiose Vytauto D. Universiteto klinikose jau kurin laikas gul 23 lietuviai kariai, grįžę iš Rytų fronto. Palyginti jie maždaj tėra nukentėję ir visų sveikata greitai taisosi. Dalis jų šiu netrukus galės iš ligoninės išeiti.

Vasario 16 d. Šiuos karius gausieji lietuviškomis knygomis, su gražiais linkėjimais ir kitomis dovanėlėmis, apdovanojo tose klinikose dirbančios gailest. eseilės lietuvaitės, kurios ir šiaip labai nuoširdžiai jais rūpinasi. Kariai labai joms už tai dėkingi ir sakosi tokio jų nuoširdumo ir rūpestingumo niekuomet neužmirš.

AUTOMOBILININKŲ SLIDININKAI ATLIKO ŽYGĮ

Kauno Apygardos Auto kuopos karių slidininkų grupė vasario 15 d. atliko žygį Kauno apylinkėse.

Paskutinėmis dienomis slidininkams gamis nepaskyktėjo labai puikia oro sąlyga. Todėl šimtai įvairaus amžiaus slidininkų Kauno apylinkėse gėrisi žavingo besibaigiančios žiemos panorama, stiprina ir grūdina jėgas darbams.

Deja, mes nedaug tematėme Savisaugos Dalių vyrų slidinėjančios kaunietių minios tarpe. Būtina daugiau dėmesio atkreipti į šią taip puikią žiemos sporto šaką: o Ą prieinama kiekvienam norinčiam. Kas kartą pabandytų panašiose, kaip vasario 15 d. sąlygose paslidinėti Basanavičiaus šile, tas jau niekuomet su slidėmis nebeskirkitų, slidininku ir liktų.

Kariui slidžių sportas turi ir kitą labai svarbią reikšmę, todėl kariai ypač turėtų šią sporto šaką pamėgti ir ją kelti.

A. V.

Šiaulių Apygardos Savisaugos Dalių Vadui

Gen. lt. plk. ltn. VERTELIUI

Ir žmonai, jo motinai mirus, reiškiame nuoširdžiausią užuojautą

Vilniaus Apygardos Vadas ir kariai

Šiaulių Apygardos Savisaugos Dalių Vadą

gen. lt. pulkininką leitenantą

VERTELĮ ir žmoną

dėl jo motinos mirties nuoširdžiausiai užjaučiame.

Mjr. Songinas ir A. Kazlas

Bolševikų „rūpesčiai" kavalerijos pulke

(Dokumentai kalba)

Komunistų organizacija lietuviškajame korpe tuoju tikslą sekė lietuvių karių nuodėmę, naikinti tautinį pasireiškimą ir jų žodžiais: „perauklėti buržuaziniai — tautiniai — šovinistiniai lietuvius ir išnaikinti suarėjimo su SSSR ir darbo žmonių priešus".

Prie daugybės dokumentų, kurie ateityje padės išstudijuoti lietuviškojo korpo tragedija, pateikiamas ir 26 kavalerijos pulko komunistų organizacijos ataskaitins pranešimas. Stai jūmesnės ištraukos:

„29 S. K. 26 Kav. Pulko Partorganizacijos Ataskaitinis Pranešimas.

Nuo 1940 m. spalio mėn. 3 d.

... Nėra tokio krašto, kuris tiesioginiai ar netiesioginai nebūtų ištrauktas į antrojo imperialistinio karo liepsnę. Tik galingoji Socialistinė valstybė stovi vidury šėlstančio okeano, kaip pilis, į kurią sudūžę kapitalistiųi visi įnorėjo ir reikalavimai, tik nugelėjusio socializmo šalyje dvaugniūjonine Tarybinė lietuvėlė ištarė savo lietuvių atstų, kuriai tai su pasitikėjimu eina į komunizmo viešūnes.

... Kiekvienam susipratusiam dėstančiai Socialistinės šalies piliečiui užtikrina rytojaus diena.

Augu darbo masių gerovė, kaip buitūrinių, taip ir ekonominiu atžvilgiu.

Tačiau, nežiūrint šitos bolševikinės „galybės, didybės ir gerovės", regionuma:

... ne žodžiais, bet darbais turime stiprinti ir ugdyti mūsų eilių kovingumą.

Tarptautinė padėtis stato klausimą ir apie būtina tolimesnį mūsų šalies stiprinimą ir pažangą ginčis. Jei pažiūrėti atskirai į mūsų Priešo vo apygardą (okrūgą PriBOVO), tai ten yra sukoncentruota komunistas turi padaryti išvadą, kad visos teritorijoj, kuri iš buržuazinio jungo šlėsiavinusi tik prieš keleta mėnesių, tebėra sąmonėje pilna buržuazinėmis — nacionalistinėmis įpročių, nacionalinėmis — šovinistinės dvasios, pilna priešingų elementų, kurie karto yra ir darbo masių maitintojai; tuo sėjami priešingumai ir nepasitenkinimai Tarybų valdžia ir mūsų Darbininkų — Valstiečių Raudonąją Armiją.

... Politaparatas ir partorganizacija, skirtingai nuo kitų brolškų karininkiškos dalių, turi pagrindinį uždavinį visą raudonarmiečių ir vadų bei viršininkų sudėtį išlaisvinti nuo buržuazinės — nacionalinės ideologijos, nes priešinio ir neapykantos, nes tautinio korpuso kovotojai ir vadai per 20 metų buvo mokėjėjami prieš Tarybų valdžią. Žinoma, per tokį trumpą laiką neįstiprykti gilus pasikeitimas iš priešingumo į meilę Tarybų valdžiai.

... Vykstanti kiesių kova ir reakcinės elementai bėdė ir rodys savo ūsaką kovotojams ir vadams. Todėl visi kenkėmingi elementai, pridengę savo priešiškybę veikią visokiais būdais: pasiomis, patakšavimu, žinkelio stoti. Stiprus šaltis kibo į žmonių veidus. Tolumos miškuose užgeso raudonas saulutės žiburys ir palengva pradėjo snigti.

Traukdami liaudies dainelę apie savo greitą sugrįžimą, apie gintarėlių dovanas mylimai mergelei, bataliono vyrai tvirtai žengė lygiose gretose. Nei nuolatinai bolševikinai „pamokslai", nei raudonosios kariuomenės ženklai nepajėgė sunaikinti lietuviškosios kario sielos, jo kantrybės laukti ir laimėti.

Bataliono priekyje neramiai žingsniavo jo vadas ir adjutanto žirgai. Majoras Karštys su leitenantu Bijūnu jojo šalia vienas antro. Tik Durakovičius, neturėdamas etatinio arklio, vilkosi slidinėdamas ketvirtosios kuopos priekyje."

Pražygiuojant pro agronomo Karalūno namus, sodo varteliuose abi karininkai iš tolo išvydo poną Liudviką su savo Rūtele. Karalūnas su kitais savo vaikais stovėjo ačiau gyvenamojo namo ir plačiai mojavo atsisveikinimą kepurėmis. Kada pirmosios vyrų gretos artėjo prie agronomo sodelio, majoro Karščio ir leitenanto Bijūno žvilgsniai sutarėjai nukrypo ponios Karalūninės pusėn. Stovėjo ji tyli, susigūžusi su savo dukrele sodo varteliuose ir pirštinėtos rankos mostu siuntė paskutinį atsisveikinimą. Susijaudinęs leitenantas Bijūnas vakaro tamsoje žiūrėjo liūdną, gilų, be galo nuoširdų Liudviko žvilgsnį. Jis paskutinį kartą pasisuko balne ir nesusivaldęs dar kartą pakėlė prie kepurės savo ranką.

Pradėjo gausiau kristi sniegas. Vyrai užtraukė naują dainą. Batalionas tolėjo. Ponia Liudvika tamsėjančio vakaro prieblandoje pasiliko vienia su savo dukrele.

(B. d.)

Raudonoji „lygybė"...

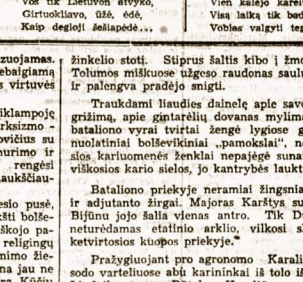

Komandieriai bolševikų,
Vos tik Lietuvon atvyko,
Girtuoklėmis, žėlė, ėdė,
Kaip degioji šešiapėdė...

O kovotojai eilinai
Vien kalėjo kareivinėj,
Vien laika tik badavo —
Vobias valgyti begavo...

žymiai paklausė staiga pragiedrėjusį Bijūną batalijono vadas.

— Blogi, tamsta majore. Tėvo nepaleidžia. Ją pačią nori iškelti iš Vilniaus. Labai norėčiau nuvažiuoti...

— Gerai. Po kokios savaitės, manau, galėsi.

Nauju užsidegimu Bijūnas griebėsi kasdieninių tarnybos pareigų, o laisvu nuo tarnybos metu sėdėjo savo kambaryje ir, skaitydamas iš Vilniaus atsivežiątas knygas, stengėsi kuo greičiau praleisti laiką.

Savotiškai brangindamas ir gerbdamas ponios Liudvikos prisiminimą, pas agronomą dažnai nesilankė, nenorėdamas kasdieniškumu drumsti skaidrių ano vakaro įspūdžių.

Tuo tarpu per keletą dienų gamtoje stojo tikra žiema. Stipriai pašalo ir prisnigo. Tolimos aerodromo lygumos uższiklojo minkštučiu pirmųjų snaigių pūkiniu patalu. Išnyko įsipykusio purvo klanai.

Pirmieji žiemos vaizdai kažkaip giedriau nuteikė gamtos nuotaikoms jautrią Bijūno sielą.

Iš pulko štabo gautas raštas staiga sugriovė visas leitenanto Bijūno viltis ir lūkesčius. Pulko vadovybės įsakoma grįžtai priežiūrėti dirbančio batalijono drausmę, kelti „politinį lygį", nieko neleisti atsetogų. Bataliono vadui betarpiškai būti vietoje. Įsakymo pabaigoje nežymiai užsimenama apie galimą skubesnį batalijono atšaukimą į Vilnių.

Sukandę dantis ir grįžimo vilties masinami, batalijono vadas ir adjutantas, dar daugiau kiekvienas užsidarę savyje, dirbo, ilgėjosi ir laukė.

Darbų aerodrome „našumas" dar labiau sumenkėjo. Pamiškės puvę kasdien paliekami sovietų traktoriai įšalo drauge su pirmaisiais gruodais, ir niekas nesirūpino jų gelbėjimu. Giliai prisnigus žemės paviršiaus lyginimas visiškai sustojo. Išpiautomiško vežimas visiškai nebuvo organizuojamas. Visas batalijono darbas sukosi apie vis nebalgiamą dėl medžių ir įrengimų stokos valgyklos virtuvės statybą, apie vieno garažo dengimą.

Keletą valandų bepramiškai prisiklampojęs sniege, žmonės likusį laiką snausdavo „marksizmo - leninizmo" garbinimo pamokose. Durakovičius su visais politrukais ir žydeliais kažkaip nurimo ir uždėjęs savo „žydiškajam kampelyje" rengėsi besiartinančiai deputatų rinkimo į „aukščiausiąją" tarybą komedijai.

Taip prasidėjo antroji gruodžio mėnesio pusė, ir tik savaitė teliko iki Kalėdą. Tačiau šlykšti bolševikinė tvarka, naikindama visas krikščioniškojo pasaulio dvasios vertybes, kėsinosi išrauti iš religingų lietuvių širdžių ir šią brangią Kristaus gimimo žiemos šventę. Agronomas Karalūnas su žmona jau ne kartą buvo minėję būtinai surengsią bendrą Kūčių stalą, kad dėmesys su kariniinkais bent kuklėtai paminėtų Kalėdas šioje bolševikinės okupacijos priespaudoje.

Įsakymas majoro Karščio batalionui pasikraukti į traukinį ir grįžti Vilniun. buvo gautas visai netikėtai, nakties metu, beveik pačiose Kūčių išvakarėse. Apverstas skubiais organizaciniais darbais, leitenantas Bijūnas net neusupėjo visiškai apsilankyti malonioje agronomo šeimoje. Ponia Karalūninė dėjo pastangų surengti nors kukliausias išleistuves, tačiau dėl laiko stokos tai buvo neįmanoma. Per visą paskutinę dieną ir naktį adjutantas turėjo būti batalione, keliskart vykti į geležinkelio stotį ir rūpintis kitais organizaciniais transporto darbais. Pats majoras Karštys, ten pat gyvendamas, taip pat neturėjo keletos laisvų valandų ramiau praleisti su savo maloniais šeiminiškais.

Gruodžio 23 dienos pavakarėje batalionas iš aerodromo kareivinių rajono pasijudino žygiui į gele-

Nr. 10 1942 m. vasario 28 d.

PRENUMERATA:
Metams . . . 5,20 RM
Pusei metų . . 2,60 RM
Trims mėn. . . 1,30 RM

Sp. „Svyturys" Vilniuje, Šv. Onos g. 3

UŽSIENIO NAUJIENOS

— Feldmaršalas Mannerheimo įsakymu, daugiau kaip 1.000 suomių karūnų buvo suteiktas karininko laipsnis.

— Vengrijos regento pavaduotoju išrinktas vyriausias regento sūnus Stefan Horthy.

— Generalinėje Gubernijoje belenkų kalbos oficialia kalba pripažinta ir ukrainiečių kalba.

— Canterbury arkivyskupu, vietoj neseniai atsistatydinusio dr. Lango, paskirtas Yorko arkivyskupas William Temple.

— Rome prasidėje byla, kurioje teisiami atsakingieji dėl Prancūzijos pralaimėjimo. Kaltinamaisiais yra ano meto Prancūzijos valstybės vyrai: Daladier, Blumas, Gamelinas, Guy la Chambre, Jacomet ir Pierre Cot. Generolas Gamelinas posėdžių pradžioje pareiškė, kad jis tylės, nodėdamas išsaugoti kariuomenės atsakingumą ir jos garbę.

— Privatinėse Daladier bylose rastas dokumentas, kilęs iš tuometinio Prancūzijos pasiuntinio Ojandijoje Vitrolles, kuris atskleidžia „Intelligence Service" planą nužudyti Fiurerį ir Reicho užsienių reikalų ministerį. Svarbiausias tų planų sumanytojas buvo buv. Olandijos užsienių reikalų ministeris van Kleffensas.

— Clangkaišekas lankėsi Kalkutoje, kur tarėsi su musulmonų sąjungos pirmininku Mahomedu Jinnahu ir su Mahatma Gandžiu.

— Iš Anglijos vyriausybės, per kabineto persitvarkymą, turėjo pasitraukti 5 ministeriai. Iš karo kabineto pasitraukė Baeverbrookas, o jėjo Crippsas.

— Uragvajaus prezidentas Baldomiras paleido abejus parlamentinius rūmus. Ano ministeris Rolettis. Kariuomenė pereina saugoti svarbesnius įrengimus ir įmones, ir panaudojama tvarkai bei kontrolei krašte palaikyti. Prezidentas įsakė įsteigti valstybės taryba, kuri vietoj kongreso bus patariamoji vyriausybės instancija. Nauji parlamento rinkimai paskirti kovo 3 d.

— Amerikos laikraščių pranešimais, nuo pirmojo vokiečių povandeninių laivų pasirodymo Šiaurės Amerikos pakraščiuose jau žuvo apie 40 tanklaivių.

— Generolas Itn. Percivalis, britų pajėgų Malajuose vadas, ir vyriausias Australijos kariuomenės vadas gen. mjr. Bennet internuoti Changio tvirtovėje, kur yra patalpinta apie 60.000 prieso karių.

— Naujai išrinktasis Čilės prezidentas Juan Antonio Rios surėjęs į sostinę ir pradėjo politinį darbą. Prezidento pareigas jis perima balandžio 1 d.

KAS NAUJA LIETUVOJE

• Pagal paskelbtą potvarkį, Reicho Komisaras nuo prekių, kurios bus įvežamos į Rytų Kraštо muitų eritį, ima įvežamuosius muitus ir apyvarios išlyginimo mokesti. Nuo išvežamų prekių imamas išvežamasis muitas.

• Reicho Komisaras Rytų Kraštui paskelbė potvarkį, kuriuo įvedami darbo liudijimai visiems dirbantiesiems.

• Generalinio Komisaro Kaune potvarkiu, nustatoma bauda už neteisėtą neatvykimą į darbą. Baudos perduodamos Savitarpinei Pagalbai.

• Kad per kara sunaikintų miestelių naujoji statyba būtų moderni ir planinga, dabar juose neleidžiama pradėti naują statybą, kol jie bus galutinai išplanuoti ir pertvarkyti. Leidžiama statyti tik laikinus, kurie naujai statybai prasidėjus, bus nugriauti.

• Pradėtas vykdyti Panevėžio miesto pagrindinis išplanavimas. Perplanuojant, numatyta vieta ir gyvenamai paskui. Miestui apsodinti gėlėmis įsteigta Miesto Sodininkystė. Šį pavasarį būsias pradėtas statyti sporto stadionas.

• Praėjusią ir šią savaitę Vilniuje lankėsi Studijų Biuro direktorius p. Juozas Senkus su savo bendrais darbais. Jie atliko parengiamuosius darbus iš Kauno ir Vilniaus perkėlimi Raudonojo terro Lietuvoje parodai. Vilniuje parodai numatoma papildyti naujais eksponatais.

• Šiomis dienomis pas Vilniaus Apygardos Komisarinį Tarėją įvyko Vilniaus apskr. viršaičių tarnybinės sveikatinimo, kurio metu aptarta visa eilė šiandien aktualių klausimų vaišėsiuose.

• Vilniaus Miesto Srities Komisaras pasiuntė 14.000 padėkos laiškų už paaukotus šilčio dalkius ir kalėlius.

• Pasibaigus savaonrių Reicho darbo tarnybai verbavimui, artimiausiu laiku jauniejі savanoriai bus apžiūrėti, patikrinta jų sveikata ir gaus priėmimo liudijimus. Priimtieji balandžio mėn. bus nuvežti į Reichą, kur jie draugę su draugais vokiečiais pradės savo garbės tarnybą.

• Sunkiai fizikai dirbantiems ir viršum nustatytos normos pavestus darbus atliekantiems darbininkams numatyta įvesti papildomas maisto korteles.

• Vilniaus Vokiečių Tarnybinis paštas pranešė, kad visos pašto siuntos (laiškai, atvirukai, spaudiniai ir t. t.) turi turėti pilnų gavėjo ir siuntėjo adresus.

• Kaune, prie vokiečių kariuomenės dalinių, Žemės Ūkio Rūmų pastangomis organizuojami 1 — 2 mėnesių arklių kaustymo kursai. Atėjų arkliius kaustyti galės tik kursus baigę kalviai.

• Kelš Vilniaus Apygardos Krašto Ūkio Inspekcijos inspektorai išvyko į Vilniaus Aplytaus, Trakų ir Švenčionių apskritis tikrinti, ar prekybos ir pramonės įmonės tvarkingai peskirinto prekes ir pilnai atliekos yšsų kitus darbus.

• Kaip daber išiškinta, bolševikai per vienerių metų viešpatavimą Lietuvoje išnaikino 180.000 ha. miškо.

• Vasario 15 d. mirė buv. partizanas, Zapyškio kilbonas, Jon. Jonas Žiginskas — Žigas. Velionis dar jaunas, tik 46 metų amžiaus. Jis Zapyškyje pastatė mūrinę bažnyčią, tik bolševikai neleido pradėti vidaus įrengimus. Žydai net norėjo padėrytį ligoninę ir čėsti pamatus, bet velionis neleido ir bažnyčia apsaugojo nuo žydų. Velionis buvo ir lietuviais aktyvistas, o vėliau su partizanais. Pas jį buvo daromi slapti susirinkimai, kur dalyvaudavo ir aplinkinių iš Kauno, Vilniaus. Panevėžio ir kitų vietų. Paslėkė santykius su respublikonais. Buvo bolševikų persekiojamas. Paruošė vietos partizanams sukilimo planą, be to, ir stirgdamas dalyvaudavo jų posėdžiuose. Yra paradęs botanikos vadovėlį. Bendraderbiavo spaudoje, net yra daves grožinės literatūros, daugiausia iš lyrikos. Alytaus gimnazijoje dėsė literatūrą. (jv).

KULTŪRA MENAS ŠVIETIMAS

• Šiomis dienomis knygų rinkoje pasirodė „Raudonasis Siaubas GPU", kurios autorius Henrikas Zagarietis iškelia GPU veiklą ir skaitėjuns Lietuvoje. Knygos svarbiausias uždavinys yra parodyti kokių metodų ėmėsi čekistai, norėdami nepaprastais šiaurimais paslėpti savo tikslus. Knyga iškelia darbybę šiaurumu, žudymus kalėjimuose, Petrašiūnų kapinėse, Raišių miške ir pan. Išleido Valstybinė Leidykla.

• Pereitą savaitę Kauno Konservatorija baigė ir papildė mūsų muzikos meninėmis eilėmis še sumenys: Sofija Adomaitienė, Valerija Kučinaitė, Gražina Kontrimaitė, Eleonora Kasperūnaitė, Vladas Guliokas, Juozas Jagėla, Antanas Metrikis, Antanas Jagminas, Felicija Pupėnaitė, Konstancija Marcinkevičiūtė, Nona Turlaitė-Kuprevičienė, Eleonora Dvarionaitė-Miniukienė, Antanas Nakas, Ona Švelkauskaitė Monkevičienė, Jonas Bačėnūnas ir Antanas Stankūnas. Daugelis šių meninių yra dainininkai ir pianistai. Taip pat baigusiųjų yra ir instrumtų klasės. Kai kurie baigusieji jau paskirti mūsų operon.

• Žinomas vilniečių lietuvių „Varpo" choras vėl pradeda savo veiklą. Šiomis dienomis šis choras koncertavo Vilniaus Radiofono studiko „Onutės vestuves". Chorui vadovauja jo įsteigėjas ir tilgamės dirigentas vilnietis muzikas J. Sinius.

• Vilniaus Skrajojantis Teatras „Vaidila" buvo išvykęs gastrolėmis Trakus. Į vaidinimus rinkosi ne tik vietos gyventojai, bet atvyko ir iš toliau mėnų apylinkių.

• Nuo kovo mėn. 1 d. Švenčionių apskrity atidaromos dar 4 viešos valstybinės bibliotekos: Adutiškų, Tverečiuje, Daugėliškiuose ir Melagėnuose. Iš šių bibliotekų knygų imamos skaityti daugiausia kaimo gyventojų.

• Švenčionyse atidaryta reprezentacinė biblioteka, kurisi didelę dalį knygų pasukojo rašytojas Petras Vaičiūnas.

• „Kestučio" monografijos autorius Antanas Kučinskas tvarko spaudai karo metu mirusio prof. dr. Jono Totoraičio nebaigtą palyti rašyti „Šidūvos — Suvalkijos istorijos" antrąjį tomą ir „Lietuvos baznyčios istorija".

• Lietuvos Valstybinė Leidykla šiemis dienomis išleido mūsų poetą, gyvenančio Parytėjuje, Juozo Baltrušaitės eilėraščius „Alėrų vainikas".

• Kaip „Zemaičių Žemė" pranešia, bebėgdami bolševikai suspręndino prie Mažeikių esantį Naikių piliakalnį. Šiame piliakalnyje, netoli Gražinės Kultūros Paminklų Apsaugos Įstaigos net nieks muziejaus vadovybės prašymui, jie buvo trenge sprogisamos medžiagos sandėlį, šikasdami žemės iš piliakalnio viduriо. Besprogindami šį sandėlį, bolševikai sunaikino visa istorinį piliakalnį.

• Vasario 8 d. pirmą kartą pasirodė Berlyno lietuvių kolonijos choras, vadovaujamas Alekso Nako. Choras yra numatęs pasirodyti visosmis didesnėmis šventėmis ir progomis.

• Marijampolės Dramos Teatro kolektyvas papildytas keleta naujų ir daber siekia arti 40 žmonių. Vedaro atidarymui buvo pastatę Ernst Otto jėsę „Aukštėjoj", kuri daug kartų buvo kartojama ne tik Marijampolėje, bet ir šituose apskrities miestuose bei miesteliuose.

• Siauliuose įvykę Lietuvos šiaurės dailininkų paroda, kurioje savo kūrinius išstatė: Gerardas Bagdanavičius, Juozas Jankus, Leonas Katinas, Česnovas Kontrimas, Teofilis Petraitis, Henrikas Rudzinskas, Julija Stelbienė ir Vladas Sipavičius. Paroda lankė daug ekskursijų. Šalip visuomenės ir vokiečių karės bėmeninkai iš didelių Vokietijos centrų.

• Vilniaus Filharmonijos Liaudies Ansamblis, plėsdamas savo darbo veiklą, kreipėsi į visuomenę, kad šį užtraukty atsesnijų žmonių stimintyje užsilikusius tautosskos dalykus. Ypač kreiptinas dėmesys į liaudies dainas, darbų ir šventės papročius, senovinius liaudies muzikos instrumentus ir senovinius žaidimus ir šokius. Siuo metu Liaudies Ansamblis ruošiasi pavaizduoti Joninių paprotėus, tat skubiai laukiama tautosakinė medžiaga apie Joninės. Tuoj po Joninių numatoma imtis Pabaigtuvių pastatymo. kuriam medžiaga taip pat imama telsiog iš liaudies. Šiame darbe kviečiama dalyvauti visa visuomenė.

• Istorikas kun. Petras Vėbialtis ruošia spaudai istorinę monografją apie Kražius.

• Lietuvos Valstybinė Leidykla išleido arkivyskupo J. Skvirecko išverstą „Naujojo Testamento" antrąją dalį — Apaštalų darbus, kuriuos bolševikai jau išpaudintus buvo sudeginę.

Mes informuojame

AUSTRALIJA

Australija apima 7.938.830 km². Gyvenamąjį plotą maž. kiek yra apie pusantro milijono. Vadinasi, 10 km² tenka tik 8 žmonės.

Laivyno bazės yra Port Darwine ir Port Moresby. Karo radijo stotys yra Canberoje (sostinėje), Port Darwine ir Freemantle.

Didžioje vandenyno pakraščių einų Australijos Alpės ir Mėlynieji Kalnai sudaro 3000 km. juostą, kuri turi dideliė reikšmę klimatui, augmeniai ir žmonių ūkio gyvenimui. Čia teka svarbiausios žemyno upės ir gyvena 75% visų gyventojų.

Vidurio Australijos žemuma yra sausa, ir joje tyvuliuoja semilo dykumos ir stepės. Čia upės yra vienintelės gyvenimo arterijos, nes iš jų perkasais leidžiamas vanduo laukams laistyti. Pastiatko tokių sausų ir karštų vietų, joj unė išdžiūsta. Yra ir tokių upių, kurios lietingu metu būva labai vandeningos, o sausros metu — išgaruoja.

Rytinėjame pakraštyje teisiai Kordiljerų kalnai, prie kurių yra Ivyguma — Murayjo - Darlingo upynas, apimas apie 13% viso Australijos ploto.

Lygiagrečiai Kordiljerų eina Flinderio, arba Anikordiljerų kalnai, pagarsėję sidabro ir vario kasyklomis. Vakarinėje Australijos dalyje randamas auksas.

Klimatas karštas. Yra sričių, kur vidutinė metų temperatūra siekia 26°C. Nuo karščių išdžiusta stepės ir dėl to kyla sausrų gaisrai.

Dėl sausrų Australijoje yra žuvę milijonai avių, raguočių ir kt. Neparastai staigūs ir gausūs lietūs ir po jų ligos ir žiaurios sausros paberia javus ir vaisių ūkį. Dėl tinkamiausias klimatas yra Tasmanijoje, kur žiemą ir sniego šikrenta.

Australijoje daugiausia sutinkame tik tokio augalų rūšių, kurios pakenčia sausą ir karštą klimatą. Tokių augalų lapai statmenai atsikiję į saulės pusę, dėl to pavesio mažė tėduoda. Tipiški medžiai yra eucaliptai ir banksia eucaliptai, kurie siekia iki 160 m. aukščio.

Gyvulių Australijoje randama dviejų grupių: vietinių ir atgabentų iš kitur. Iš vietinių charakteringuosių yra aničiasnapiai (žinduoliai, vienaūgiai ir kengūros (sterbliniai).

Naminių gyvulių neturėta. Tu atsigabenę ir paleisti. Iš paleistųjų ten randame avių, raguočių, žvirblių, lapių, žiurkių ir vpačiai daug triušių, kurie čia daug padaro žalos. Žiemiuose nemaža pastatiko nuotinių gyvačių.

Australijoje daber randama trijų visai skirtingų rasių žmonių: tenykščiai primityvieji australiečiai, kurie sudaro maždaug tapie 20.000 ir imigravę europiečiai.

Australiečių žymės: plokščia plati nosis, storos lūpos, tanki barzda, guočių plaukai. Gyvena primityvialnes dar nepažįsta aukštesnių visuomeninio gyvenimo formų: nesiverčia žemės ūkiu, gyvena vaišių rinkimu ir medžiokle.

Europiečiai, kurie čia pradėjo kelti nuo 1788 metų, kada buvo įsteigta britų nubaustųjų tremtiniu kolonija (anglų Sibiras), būdami daugelių aitvilėjų ranaėsenė už vietos gyventojus, tuo jiekiė patogesnė ge geografinės salygose. Be to, žlėdėdami jų tarpe aukštesnėmis sąlygomis ir kt. blogus įpročius, pakirte jų fizinį ir morąlinį pajėgumą ir sugyvenimą.

Vėlesni, sustabdius nubaustųjų tremimą, europiečius viliojo čia atrasti auksо laukai. Gyventojų daugumą yra britai (97%). Tikybomis: krikščionių yra 2.400.000 ir katalikų 1.300.000, kitų mažiau.

Svarbiausia Australijos ūkio šaka yra gyvulių ūkis. Ypačiai daug auginama avių, kurios pastiekina paprastai stepių žole.

Iš javų daugiausia (apie 50% viso ploto) sėjama kviečių. Be to, sodinama bulvių (Tasmanijoje). Kai kur sodinamos vynuogės, ananasu, apelsinu, obuolių ir kt.

Prieš karą Australija prekiavo su Anglija, J. Amerikos Valstybėmis, Vokietija, Japonija ir Vokietija. Eksploatavo: vilnas, kviečius, odas, kailius, sviestą, mėsa ir kt. Importavo popieriui vairias maišinas ir medį statybai.

Antroje XIX amžiaus pusėje buvo iškasama labai daug auksо; bet vėliau produkcija žymiai sumažėjo. Dar randama sidabro, žvinto, cinco ir geležies rūdos. Nemažа randama akmens angles.

Bet Australijai labai trūksta naftos ir druskos.

Susisiekimui tarnauja geležinkeliai, kuriu čia, pagal gyventojų skaičių, yra labai daug (7,5 m. 1 gyventojui, Lietuvoje 0,7 m) Baigiamas tiesti Australijos vidinis geležinkelis (3.000 km) iš Port Augusta iki Port Darwin.

Australija kultūra yra pralenkusi kitų šalių. Čia yra nemaža mokslo valstybinių ir privatinių mokyklų, 6 universitetai; periodinė spauda yra plačiai skaitoma, nors jos pristatymas gana sunkus.

Australijoje yra apie 1500 lietuvių, kurię čia didesnių ir labiau organizuotų kolonijų nesudaro. Australijos kolonijos dėl bendrų politinių, strateginių, ekonominių ir kitų tūrinių reikšmų susijungė ir 1901 m. buvo įkurta Australijos Sąjunga su sostine Canbera. D. Britanijos karalius jai skiria generolą gubernatorių ir užsieniuose jai atstovauja britų diplomatai.

Nors Australija yra pašonėje perplūdytų Japonijos, Indijos. Kinų šalių, bet, ji grieštai neišleidžia spalvotųjų imigrantų.

Australijos vidaus nuostatai taikomi ir jos kolonijoms: Britų Naujasis Zelandija, Norfolko ir Nauru saloms.

Šiuo metu apie 400.000 australų (t. y., maždaug kiekvienas ketvirtas yra vyras) tarnauja kariuomenėje, o iki šių metų vidurio esą numatoma sumobilizuoti dar apie 200.000 vyrų, vadinasi, dar tiek. kiek dabar dėlta karo metuose yra mobilizuoti.

Karo pramonės ir ginklavimosi žlaidas Australija pastaraisiais metais labai didindavo: nyz. 1939/40 metais siekė 1.000 mil. Australijos, 1940/41 — 186.5 milijonų, o 1941/42 metais apie 250 milijonų svarų. Jau ūrimoje karo nuomečio (1941. metų vėlesnėsi laikotarpiu) ir vėlesnėje Didžioje karo (nuo 1914 iki 1918 metų) žlaidas.

Anglai tolau verčia visą kraštą ginkluotis, ubiskuriant vietinės ginklavimosi naštą. Mš.

Paieškomi dingę kariai

J. Itn. Beineras Valerijonas, prieš karą gyvenęs vnk. Antakalnyje, dingęs žinios. Žinančiųjų ką nors apie jį, prašo pranešti broliui Alfonasas Beinoravičius, Siauliai, Pakluonių g-vė Nr. 34.

J. psk. Nauronis Bronius, Stasio sūnus, tarnęs artilerijos pulko kalvėje — Švenčionėliuose, dingo be žinios. Žinančiųjų ką nors apie jį, prašo pranešti Jonas Nauronis, Iš. Kauno km., Radvilškis, Siaulių apskr.

Kursantas Lebedžius Antanas. Ieško tėvas Antanas Lebedžius. Tauragė, Dariaus — Girėno gt. Nr. 11.

Psk. Rudokas Alfonsas, buv. 179. SD APnBn. dingęs iš Pabradės. Ieško Elena Rudokienė. Radviliškis Gražinos gt. Nr. 10.

Eil. Baliuškonis Juozas, buv. Pabradėje. Ieško Antanas Baltuškonis. Pramezio km., Balbieriškis, Marijampolės apskr.

Eil. Biechertas Jonas, prieš karą buvęs Pabradės poligone (prieš tai Rokiškyje). Ką nors žinančiųjų apie jį, pranešti A. Binkevičienei, Kauno, Kraševskio gt. Nr. 8, bt. 4.

Karys Modestavičius Jonas, Juozo sūnus, kilęs iš Biržų apskr., Daujėnų valsč., Smilgių km., buv. 215 k. pulko mokomos kuopos Pabradės poligone. Ieško M. Modestavičius, Panevėžys, Kestučio gt. Nr. 6.

Psk. Puodžiūnas Antanas, tarnavęs Vilniuje, karinio sandėlio vedėju. Žinančiųjų ką nors apie jį, prašo pranešti Antanas Puodžiūnas, Anykščių vnk., Anykščių padėtas.

Psk. Zinkevičius Juozas (šoferis). Prieš karą dirbo Vilniuje, šoferių mokyklоje. Dingo karo pradžioje. Žinančiųjų jo likimą prašo pranešti Jonas Zinkevičius, Valakupės km., Alvitas, Vilkaviškio apskr.

Eil. Gleba Petras dingo iš Pabradės. Ieško jo tėvas Eksiūnienė, Dauknūnų km., Krinčinas.

Kariai, žinantieji ką nors apie J. Itn. Franko Kosto sūnėnę ir jo vaikus, tyrėjoms 1941 m. birželio 15 d. Vilniuje, labai prašomi pranešti jo broliui Frankui Aleksui, Vilniuje, Rudninkų 3—8.

Žinantieji ką nors apie tėvą, ŠP Stabo vrš. Jono Siatkevičiaus likimą prašo pranešti jo žmona A. Siatkevičienė, Panevėžys, Šovalkų g-vė 1.

Eil. Vacys Serelis, Adomo sūnus, kilęs iš Simonių m. iki 1940. VI. 15. buvęs karininas, prieš karą buvęs 234. SP. Pabradės poligone. Žinančiųjų ką nors apie jį, prašomi pranešti Adomui Serelui, Siauliėnai, Siaulių aps.

NUOŠIRDUS PRAŠYMAS

1940 m. rugpiūčio 12 d. Kretingo. je buvo suimtas garsus pamokslinin. kas TĖVAS AUGUSTINAS DIRVELIS, pranciškonas. Jis sėdėjo ligoninėj laiką Kauno s. d. kalėjime ir iš ten dingo. Kas žino tolimesnį jo likimą, kurie su juo yra sėdėję vienoje kamerojė, labai prašomi suteikti žinią šiuo adresu: Tėvui Aloyzui Kretingos